

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för Pedagogik, kommunikation och lärande

Fyra barns erfarenheter via interaktion - ett nedslag i tiden

Lena Ryberg

Masteruppsats: 15hp
Program: Masterprogram i utbildningsvetenskap med inriktning mot barn och ungdom, 120 hp.
Rapport nr: VT14-2920-001-PDA520
Nivå: Avancerad
Termin/år: Höstterminen 2013
Handledare: Ingrid Pramling Samuelsson
Examinator: Cecilia Wallerstedt

Abstract

Title: Four children's experiences in terms of interaction - an impact in time.

Language: Swedish

Master Thesis:

Program: Utbildningsvetenskap med inriktning mot barn och ungdom, masterprogram

Level: Advanced level

Term/year: Autumn 2013

Supervisor: Ingrid Pramling Samuelsson

Examiner: Cecilia Wallerstedt

Report no: VT14-2920-001-PDA520

Central concepts: interaction, confidence, interest and experiences

The purpose of my study is to examine how children through interaction are recognized and understood by other children and teachers at the preschool for one hour in the afternoon. This study gives voice to what young children in preschool do after snack. The overall purpose of this study is to find out what young children's experiences will be in preschool through interaction. The purpose of my research is to gain knowledge about how the time and opportunity for interaction exists between children 1;7-2;5 years, and educators as well as other children, and how this interaction appears during afternoon activities in the preschool.

My research questions are:

- 1) What experiences do children get in terms of their development of identity for one hour in the afternoon?
- 2) How does the interaction that the youngest children are involved in during the afternoon appear? And how long time does every occasion last?

The study is based on the interactionist perspective and systems theory. The central concepts for this study are interaction, confidence, interest and experiences.

I have followed four children aged 1;7-2;5 years to see what experiences they made through interaction between the hours of 3-4 pm. They were observed by video camera after they had their afternoon snack.

My results are presented in a qualitative part and then in a quantitative part. The choice to present the observations in both a qualitative and a quantitative part are because that in the quantitative part I wanted to find patterns in how many times interaction occurred as well as how long it lasted And to make generalizations about what that stands out in my study. The results are presented based on the experiences that the children do in the interaction that I can see when I analyze my video observations. From this I interpret what experiences children do. The results are also presented in frequencies, to see how often the interaction occurred and whether this interaction is based on an interest or shows the child trust.

I have gained an insight into how the afternoon is for the youngest children in preschool. These afternoons show that children are included about 22 minutes every hour in some form of interaction. This interaction is sometimes based from the children's interest and sometimes from teachers trying to create interest. The children have also shown an interest in interacting with others based on interests but have not had strategies for how to go about it. The trust was shown both as the children got confirmation in their trust seeking. The trust has proved from both the children feeling confident and that there appears to be trust. The children make both positive and negative experiences in terms of their identity development.

Innehållsförteckning

Förord.....	5
Inledning.....	6
Bakgrund.....	7
Historik.....	7
Sammanfattning.....	9
Uppsatsens struktur.....	10
Syfte.....	11
Tidigare forskningsstudier.....	12
Personaltäthet.....	12
Förskolan som institution.....	15
Kvalitet.....	16
Erfarenheter.....	17
Sammanfattning.....	20
Teoretiska utgångspunkter.....	22
Interaktionism.....	22
Symbolisk interaktionism.....	25
Systemteori.....	28
Sammanfattning.....	30
Metod.....	31
Urval: Antal inskrivna barn på avdelningen och antal pedagoger.....	32
Analys.....	33
Transkribering av data.....	35
Etik.....	35
Studiens tillförlitlighet.....	37
Kritiska aspekter av metoden.....	38
Sammanfattning.....	38
Resultat.....	39
Nedslag i tiden.....	39
Tilliten visar sig i en konflikt mellan några barn.....	39
Sammanfattning.....	42
Att möta barn utifrån deras intresse via interaktion.....	42
Sammanfattning.....	45
Att hålla kvar ett intresse när interaktionen inte fungerar helt.....	45
Sammanfattning.....	49
Hens erfarenheter när det försöks att skapa ett intresse.....	49
Sammanfattning.....	52
Frekvensen av interaktion.....	52
Sammanställning av tid vid olika interaktions tillfällen.....	52
Sammanfattning.....	55
Sammanställning av antal gånger tillit, intresse och uppmaningar visade sig.....	55
Sammanfattning.....	59
Diskussion.....	61
Interaktion.....	61
Atmosfär.....	61
Resultatet utifrån en kvalitativ del och en kvantitativ del.....	62

Hur kulturen påverkar organisationen	64
Vad gör barnen på eftermiddagen?	65
Kvalitet skapas via interaktion.....	66
Personaltäthetens betydelse	66
Slutsats	67
Fortsatt forskning.....	68
Litteratur	69

Förord

Då var det dags att avsluta min uppsats genom att skriva förordet. Det har varit en lång resa som väckt många tankar. En resa som startade hösten 2012. Den inleddes med att jag ingick i ett projekt på Göteborgs universitet kring storlek på barngrupper¹. Detta blev startskottet till ett ”paper” och en tanke på att jag skulle ta reda på vilka erfarenheter de yngsta barnen fick på eftermiddagarna på förskolan och vilken interaktion som skedde.

Det är så många som jag vill tacka så här i skrivandets sista stund. Mina älskade barn Carolin, Christoffer och Alexander som står ut med att ha en mor som är upptagen på kvällar och helger. Ni är guld värda genom att ni alltid stöttar mig, utan er hade jag aldrig klarat detta. Min älskade mamma som ställer upp med stöd på alla sätt. Ett jättestort tack till min vän Kristina Melker som genom kloka kommentarer och många reflektionstimmar gjort att skrivandet blivit mer än bara att skriva uppsats. Många är de helger då vi suttit tillsammans och försök att bena ut innebörden i det vi läser och skriver. Stort tack till Tobias Almström för att han har korrekturläst. Jag vill även passa på att tacka Thomas Johansson som gett vägledning kring olika teorier som varit lämpliga för min text och som även vidgat mitt synsätt vad det gäller teoretiska utgångspunkter. Ett stort tack till Pia Williams för värdefull feedback.

Varmt tack till alla barn och förskollärare som deltagit och till alla vårdnadshavare som gav sitt tillstånd till att jag fick följa deras barn för att videoobservera. Ett alldeles speciellt tack till Ingrid Pramling Samuelsson som varit handledare. Dina kommentarer på texterna som jag lämnat till dig har varit ovärderliga och gjort att jag hela tiden försöker komma ett steg längre i mitt skrivande.

Nu vill jag önska dig som läsare välkommen in i min text som skall försöka att belysa hur interaktionen ter sig på eftermiddagarna i förskolans kontext och vilka erfarenheter barnen gör.

Göteborg december 2013

Lena Ryberg

¹ <http://www.ipkl.gu.se/forskning/forskningsprojekt/gruppstorlek/>

Inledning

Min utgångspunkt inför arbetet med denna uppsats var att studera de yngsta barnens interaktion och görande efter en måltid (mellanmål). Specifikt kommer jag att studera interaktionen dels mellan barn och förskollärare, dels mellan barnen. Pedagogens² roll är av intresse för att få kunskap om på vilka sätt de stödjer barnens identitetutveckling. I en studie av Seland (2009) påvisar hon hur personaltätheten minskade strax före eller efter mellanmålet, eftersom arbetstiden slutade för dagen för vissa pedagoger och de började gå hem. Ytterligare en aspekt till varför det blir färre pedagoger var att de hade rast eller planering (Kultti, 2012). Förskolan har som uppdrag att stå för omsorg och lärande. Hur barn möter andra och hur barnet blir bemött i interaktion får betydelse för barns utveckling och lärande och kan komma att påverka, hur barnet kommer att agera i andra interagerande liknande sammanhang.

När jag började arbetet med denna uppsats var mitt fokus på problematiken med stora barngrupper för att studera interaktion i ett perspektiv utifrån personaltäthet. Det visade sig dock att under de aktuella tillfällena då jag videofilmade bestod grupperna av 6-14 barn och 2-3 pedagoger. Därmed menar jag att mitt material inte går att koppla till problematiken med stora barngrupper. Fokus kom i och med detta att riktas mot vilka erfarenheter barnen gör via interaktion samt hur lång tid varje tillfälle som visar på att någon form av samspel pågår.

² Jag väljer att benämna alla som arbetar på respektive förskoleavdelning för pedagoger. Detta eftersom jag inte tagit reda på vilken utbildning de har som är verksamma på de olika avdelningarna.

Bakgrund

Gruppstorlek och personaltäthet är faktorer som har stor betydelse för hur förskoleverksamheten kvalitet och hur vardagen ter sig för barn och personal i förskolan. Forskning visar att det inte är enbart dessa faktorer som påverkar vilken kvalitet som blir i verksamheten (Bratterud, Sandseter och Seland 2012; och Coram 2002). Det är många faktorer som spelar in såsom förskollärares kompetens och förskolans organisation.

I detta avsnitt kommer jag att beskriva statliga råd och anvisningar kring barngruppernas utformande. Därefter belyser jag hur ekonomiska förhållande i samhället påverkar gruppstorlekarna i förskolan. Jag vill även ge en inblick i vad statistik visar kring antal barn per grupp under tid. Slutligen lyfter jag fram kulturen i förskolan och hur den kan påverka organisationen.

Historik

Den 1 juli 1996 överfördes ansvaret för barnomsorgen (förskoleverksamhet och skolbarns omsorg) till Utbildningsdepartementet, från Socialdepartementet, och i januari 1998 ersattes bestämmelserna om barnomsorgen i socialtjänsten av bestämmelser i skollagen. Då statsbidragen infördes 1943 angav socialstyrelsen i sina råd, anvisningar kring hur stora barngrupperna skulle vara för olika åldrar. Barnstugeutredningen (SOU 1972:27) föreslog att 10-12 barn (0-2,5 år gamla) skulle ha gemensamma utrymmen. Antalet inskrivna barn per årsarbetare i förskolan var 1999 5,4 (Asplund Carlsson, Pramling Samuelsson och Kärby, 2001)

Under 1990-talets lågkonjunktur och ekonomiska kris utsattes förskolan för stora besparingar med minskad personaltäthet med stora barngrupper som följd. Under den första hälften av 2000-talet har utvecklingen avseende personaltäthet och gruppstorlekar förbättrats, men personaltätheten är fortfarande betydligt lägre än vad den var i början av 1990-talet. Stigande födelsetal under den andra hälften av 2000-talet förväntas också ge en fortsatt ökad efterfrågan på förskoleplatser (Skolverket rapport, 313).

Propositionen Kvalitet i förskolan (prop. 2004/05:11) innehåller förslag på åtgärder för att öka kvaliteten i verksamheten. Ett av förslagen var att införa ett riktat statsbidrag till

personalförstärkningar i förskolan. Bidraget var tänkt att fördelas under tre år, 2005, 2006 och 2007, och anslaget skulle därefter läggas in i det kommunala utjämningsystemet. Syftet med statsbidraget var att öka personaltätheten samt ge förutsättningar för att minska barngruppernas storlek och öka kvaliteten i förskolan. Det skulle ske genom att statsbidraget under en treårsperiod finansierade 6000 förskollärare, barnskötare och annan personal. Enligt Skolverkets preliminära statistik från oktober 2007, har den positiva utvecklingen vad gäller antal barn per årsarbetare och gruppstorlek avstannat efter det att det riktade statsbidraget upphört. Antalet barn per årsarbetare var något lägre i oktober 2007 än året innan (5,2 jämfört med 5,1) medan den genomsnittliga gruppstorleken var i stort sett oförändrad, det vill säga 16,7 barn per grupp. Enligt utvärderingen har dock en majoritet av kommunerna inte använt statsbidraget till att minska barn-gruppstorleken. (Skolverket rapport 313). Ett annat förslag var att

”Den kanske allra viktigaste förutsättningen för förskolans kvalitet är att det finns kompetent personal i tillräcklig omfattning, så att barngrupperna inte blir för stora och personaltätheten blir tillräckligt hög. Speciellt för de yngsta barnen och för barn i behov av särskilt stöd är detta avgörande” (Skolverket rapport 313 s.10).

Enligt Skolverkets statistik ökade antalet inskrivna barn i förskolan mellan åren 1990 och 1996. Den ökade efterfrågan på platser tillsammans med besparingar i förskolan under samma period, ledde till att antalet barn per årsarbetare ökade från 4,4 till 5,7. Åren 1997-2001 minskade antalet inskrivna barn, bland annat till följd av att förskoleklassen infördes 1998. Under dessa år minskade antalet barn per årsarbetare till 5,3. Från år 2002 har antalet inskrivna barn ökat, framför allt till följd av införandet av den så kallade ”maxtaxan” och allmän förskola. Under 2003 och 2004 var antalet barn per årsarbetare 5,4. Barnverket (2005) anger som riktlinjer för en småbarnsgrupp (1-3 år) 10 barn med en spridning 9-12 eftersom de menar att yngre barn har svårt att knyta an till många personer.³ Hösten 2011 gick det 5,2 barn per årsarbetare i fristående förskolor och 5,3 barn per årsarbetare i kommunala förskolor (Skolverket, 2011). Enligt Skolverkets statistik går det i Stockholm 4,8 barn per årsanställd, i Göteborg 5,3 barn per årsanställd och i Malmö går det 5,2 barn per årsanställd (Skolverket, 2011). Det betyder att det 2011 är lägre antal barn per vuxen jämfört med på 1990-talet, men att det varierar mellan olika kommuner.

³ http://www.barnverket.nu/?page_id=236

Kullti (2012) beskriver att organiseringen av förskoleverksamheten är en viktig institutionell aspekt. I sin avhandling beskriver hon att förmiddagarna ägnats åt gemensamma aktiviteter och då är oftast alla barn och pedagoger på plats. Vidare beskriver hon att eftermiddagarnas aktiviteter påverkas av barnens sovtider och mellanmål. Hon tar upp i sin avhandling att raster och planeringstider på eftermiddagarna innebär en minskad personaltäthet eller att pedagoger från andra avdelningar kommer in på avdelningen. Kullti beskriver att aktiviteterna på förskolan är inordnade i tidsschema och att pedagoger ofta är organisatörer och initiativtagare. Utifrån vad Kullti beskriver funderar jag kring om att förskolans kultur kan vara ett hinder för hur eftermiddagarna organiseras. De inordnade tidsscheman blir en hållpunkt och att ”så här har vi alltid gjort” är etablerat i kulturen och gör att det blir svårt att tänka nytt vad det gäller organisation (ibid).

Sammanfattning

Utifrån Seland och Kullti gör jag ett antagande kring att personaltätheten minskar på eftermiddagarna. Därmed kan det antas att det förekommer mycket ”fri lek” under denna tid på dagen. I och med detta kan det finnas begränsningar i vad det gäller hur interaktioner sig mellan barn-pedagog. Mötet med andra har betydelse i vad det gäller barnens identitetsutveckling därmed spelar interaktionen roll. Gruppstorlek och personaltäthet är faktorer som spelar roll vad det gäller hur förskoleverksamheten ter sig, men även organisation och vuxnas kompetens är faktorer. Även förskolans kultur som påverkar hur dagarna organiseras blir en viktig faktor då dessa ofta organiseras utefter tidsscheman. Statistik kring personaltäthet beskriv utifrån hur det sett ut genom tid.

Uppsatsens struktur

Inledning och bakgrund beskriver mina utgångspunkter för min mastersuppsats. Bakgrunden har som utgångspunkt att skapa en förståelse för hur ramarna för förskolan ter sig genom tid och hur kulturen kan präglar den dagliga verksamheten. Syfte och forskningsfrågor beskrivs. Tidigare forskning redovisas med tyngdpunkt på en norsk forskningsöversikt och studier som är gjorda kring personaltäthet och vilken roll det spelar kring interaktionen. Avsnittet bygger på forskningsöversikt gjord i framförallt Norden men även i Europa. Avsnittet delas in i under fem rubriker, personaltäthet, kvalitet, institutioner och erfarenheter. Nationell statistik kring personaltäthet lyfts fram för att kunna jämföra med de grupper jag studerar, både mer generellt och under den tid jag observerar. Avsnittet som beskriver de teoretiska utgångspunkterna delas in under rubrikerna interaktionism, symbolisk interaktionism, och systemteori. Interaktion förklaras utifrån Goffman och symbolisk interaktion beskrivs utifrån Mead. Symbolisk interaktionism förklaras utifrån att förstå vardagen. Detta bildar ramen i uppsatsen. Jag väljer att studera interaktion utifrån Goffmans interaktionistiska perspektiv. Systemteorin beskrivs utifrån Giddens med tyngdpunkt på institutioner och tillit. Därefter kommer jag att presentera mina centrala begrepp så som de visat sig när jag transkriberat min empiri. Detta följs av en metoddel som beskriver hur jag gått tillväga samt innehåller rubriker kring analys, etik, studiens tillförlitlighet och kritiska aspekter. Som analysverktyg använder jag mig av Giddens systemteori där tillit är ett medel i interaktion. Resultat presenteras i två delar. En kvalitativ del som visar hur jag förstår de olika begreppen i den kontext som visar sig för mig. En kvantitativ del för att försöka finna mönster i min undersökning. Slutligen följer en diskussion med underrubriker för att knyta ihop min uppsats.

Syfte

Syftet med min studie är att dels undersöka interaktionen mellan de yngsta barnen i en förskolegrupp, dels interaktionen mellan barn och pedagoger, under en timma på eftermiddagen.

Mina forskningsfrågor är:

- 1) Vilka erfarenheter gör barn vad det gäller deras identitetsutveckling under en timma på eftermiddagen?
- 2) Hur framträder interaktionen som de yngsta barnen är involverade i under eftermiddagarna?

Tidigare forskningsstudier

I detta avsnitt redogörs för tidigare forskning som belyser hur pedagogernas förhållningssätt påverkar barnen samt hur samspelet mellan de olika aktörerna på förskolan blir. Vad som blir viktigt är hur barnen upplever att pedagogerna förhåller sig och vilken betydelse det får för barns utveckling och lärande. Avsnittet bygger på forskningsstudier gjorda i Norden och Europa.

Personaltäthet

Under de senaste åren har jag i min praktik diskuterat med andra pedagoger kring barngruppernas storlek och behovet av fler pedagoger i verksamheten. Detta temas relevans för min studie är att forskning visar att personaltätheten minskar på eftermiddagen men att barnantalet ofta är oförändrat och därmed kan det försvåra möjligheterna för pedagogerna att uppmärksamma barnen via interaktion. Vad som även blir relevant för min uppsats i detta tema är att belysa om personaltätheten kan påverka vilken interaktion som sker samt möjlighet och utrymme för interaktion. Forskning visar att efter klockan tre minskar antalet vuxna men barngruppen verkar vara oförändrad (Seland 2009). Detta blev en viktig utgångspunkt när jag skulle skriva min uppsats.

Syftet med studien var att ta reda på mer om de faktorer som bidrar till att skapa trivsel hos barn i förskolan. Studien bygger på dataunderlag med barn, föräldrar och anställda på förskolor i Norge. Bratterud, Sandseter och Seland beskriver att barnen upplever att vuxna inte har tid, vilket får betydelse för barnens inflytande. Studien visar att vuxnas uppmärksamhet är viktig för barns välbefinnande och delaktighet i förskolan. I studien framkommer att pedagoger gör lite konkret för att interagera med barnen. Det finns pedagoger på förskolan som främjar ett positivt samspel men det finns vuxna som inte alltid förstår eller missförstår barns intentioner. När bemanningen är lägre och barngrupperna större blir det färre tillfällen att sitta ner med en liten grupp barn. Barnen tenderar att bli behandlade som en massa menar författarna. Jag tolkar ordet massa i detta sammanhang som att alla barn gör samma sak och barnens delaktighet blir av mindre betydelse. Barnen placeras i aktiviteter med tidsramar. Lärandet ska pågå hela dagen men risken finns att pedagogisk verksamhet endast finns en viss tid på dagen. Barnen kan då

uppleva tiden som inte är så strukturerad som ett ”finrum”. Jag tolkar här finrum som en tid då barnen själva bestämmer vad de vill göra och med vem de vill vara. Det ekonomiska läget styr verksamheten via låg bemanning då måste de anställda prioritera vilken verksamhet de kan bedriva. Det ska finnas trygga ramar och en god vuxentäthet lyfter de vuxna fram. Alla anställda lyfter fram att det var viktigt att de var tillgängliga och hade tid till att observera och lyssna på barnen. De känner sig mer delaktiga i de aktiviteter som de själva iscensatt. I undersökningen av de yngsta barnen kunde man se att barnen hade stor frihet kring vilket rum de vill vistas i och vilka de samspelade med. God pedagogisk miljö är där barnen blir stöttade i sin utveckling och utforskande. (ibid)

Bratterud, Sandseter och Seland (2012) menar att när barnen är i tvåårsåldern leker de mer tillsammans och konflikterna blir fler, då är barnen i behov av mer hjälp och stöttning av de vuxna. För de yngsta barnen handlar trivsel om att få leka, utforska och experimentera utifrån sin egen kropp och med vuxna och barn. Därför krävs närvarande och aktiva pedagoger som utmanar barnen menar författarna. Inbördes relationer är viktiga för att ge mening åt barnens trivsel och upplevelser. Därför är pedagogernas roll att se och stödja dessa. Delaktighet och inflytande är för små barn att bli förstådda och att de tas hänsyn till. Få barn upplever att pedagogerna leker med dem. Tid för de enskilda barnen lyfts fram av både barn, föräldrar och anställda. Vidare visar undersökningen att mycket kontakt med vuxna sker via uppmaningar. Undersökningen tar även upp att det inte enbart är tid och möjlighet som begränsar pedagog-barn interaktionen och stödjande utav att utveckla barn-barn interaktionen utan att även kompetens saknas kring detta hos pedagogerna. Att pedagogernas kompetens påverkar trivsel kan ses utifrån observationerna. Klockan tre är det färre pedagoger men barnantalet ungefär detsamma och de anställda har mindre möjligheter till att vara med barnen beskriver Seland (2009),

Coram (2002) beskriver att högre personaltäthet associeras med bättre kvalitet i förskolan, har positiv inverkan på barns språk- och kognitiva utveckling, och social interaktion. Vad som påverkar förskolans kvalitet är personalens utbildning, lönsamt barngruppens storlek. Personal med högre erfarenhet och bättre utbildning bidrar till bättre kvalitet. Personalens kvalifikationer är kopplade till mer social interaktion och mer

samarbete. Mindre barngrupper och bättre utbildad personal genererar effektivare/bättre utveckling. Mindre grupper barn ger möjlighet till mer känslig/lyhörd omvårdnad. Barnens ålder och barn med särskilda behov och barn som kommer från missgynnande förhållanden behöver en högre vuxentäthet. Corams rapporten hänvisar till Björn Flising som menar att många faktorer spelar in, gruppstorleken, personalens sammansättning och antal barn med behov av extra stöd. Det finns inget idealförhållande utan många faktorer måste räknas in. Kontexten ter sig utifrån personalens utbildning och gruppstorleken. Bakom varje lösning och organisation finns ett val, val utifrån värde, etik, sociala och politiska val. Vilka andra arbetsuppgifter har de vuxna förutom att arbeta med barnen? Hur organiseras dagarna? Mindre grupper ger mer gynnsamma förhållanden där barn-vuxen har en mer frekvent interaktion. Lägre utbildade vuxna är mer kontrollerande, negativa och restriktiva vid interaktionen samt mindre varma och positiva är faktorer som lyfts fram.

Bae (2009) artikeln börjar med att illustrera hur barns rätt till delaktighet kommer i förgrunden i juridiska dokument som reglerar området tidiga barndomen utbildning i Norge. Frågor om synpunkter från barn, förståelse av demokrati och av lek, som påverkar hur denna rätt förverkligas i början av barndom i praktiken tas som en utgångspunkt för att diskutera möjliga fallgropar. Baserat på analyser från en fördjupad studie i två norska daghem (barn i åldern 3-6), är två exempel presenteras för att hävda en förståelse för barns delaktighet som omfattar mer än individualist val rutiner. Artikeln avrundas med att ta en kritisk titt på conceptualisations används inom förskole praktik och forskning, med argumentet att finns det ett behov av kritisk självreflektion bland forskare inom området. Bae har i artikeln beskrivit att hennes avsikt med denna var att leda mer uppmärksamhet mot vardaglig interaktion. Hon menar att om barn skall få utrymme för delaktighet och uttryck krävs en kritisk granskning av diskursen kring vad som händer här och nu. Hon beskriver att barn är beroende av medkännande svar för att kunna uttrycka sig fullt ut, detta utifrån begreppen kontroll, ordning och strategier vilka spelar en stor roll i diskursen kring vuxna barn relationer. En tankegång som hon har är vad vuxna kan lära sig genom att interagera och leka med barn. Hennes uppfattning är att förändringar i vuxenrollen kan skapa mer utrymme för barns deltagande.

Trygghet beskrivs av Ellneby (2008) som att barn i förskolan möter många pedagoger och andra barn under en dag och hon beskriver att barns tilltro kan försvinna vid för många byten av pedagoger. Hon menar att de lär sig att de ska akta sig för att fästa sig vid någon. Hon menar även att barnen påverkas av att aldrig få ha en pedagog för sig själv. Hon beskriver att för varje ny pedagog eller nytt barn ökar antalet relationer, och hänvisar till forskning som säger att barn mår bättre i mindre grupper. I stora grupper kan de uppvisa nedstämdhet och apati. Vidare skriver hon att delat utrymme och andra påfrestningar samt avsaknad av att få ha en vuxen för sig själv kan utveckla aggressivitet. Jag tolkar henne som att i förskolan spelar storleken på barngruppen roll samt hur den vuxne förhåller sig gentemot barnen. Relevansen av detta i min studie blir att jag kopplar tryggheten till begreppet tillit samt hur barngruppens storlek och vuxnas möjlighet till att samspela med barnen.

Förskolan som institution

Relevansen för detta tema blir utifrån att barnen själva inte väljer att vistas på förskolan utan det är ett val som vårdnadshavarna gör. Utifrån detta blir det av vikt att se på förskolan som institution och interaktion under den valda tiden. Att benämna förskolan som en institution är inte vanligt i daglig praxis. En institution kan ses av många som negativ och förknippas med miljöer där medlemmarna inte kan gå ut och in i när de så önskar. När jag använder mig av institution avser jag att förskolan är en arena där barnen inte själva väljer att vara. De har heller inte möjlighet att komma och gå när de vill. Jag vill förtydliga att användandet av institution blev ett självklart val när jag ville belysa arenan utifrån interaktionistiska teorin.

Seland (2009) beskriver utifrån Goffmans interaktionistiska teori den totala institutionen: att man befinner sig mer eller mindre frivilligt på institutionen och är avskärmd från omvärlden av dörrar. Institutionen har sina egna värderingar. Detta är att skapa speciella förhållanden menar Seland och hänvisar till Ehn (1983) där han kommer fram till att anställda och barn träffas dagligen under en längre period, detta gör att barnen vill visa fram många sidor av sig själv. Jag vill precis som Markström (2007) inte påstå att förskolan är en total institution, men genom att använda mig av begreppet vill jag påvisa hur normer och regler producerar beteende men även skapar det avvikande. Markström

menar att förskolans vardagsliv inte är något som är förgivettaget på förhand utan blir till i social interaktion. Persson (2012) beskriver institutionerna som ett socialt tvång för individerna indirekt och direkt, han refererar till Goffmans bok totala institutioner där han beskriver det utifrån sociala inrättningar- institutioner är platser där det regelbundet försiggår aktiviteter av speciella slag.

Kvalitet

Jag vill lyfta fram kvalitet i min masteruppsats utifrån att uppdraget i förskolans läroplan beskrivs en förväntad kvalitetshöjning. Relevansen i temat blir kopplat till om förskolan som institution och med den personaltäthet som råder. Kvaliten kopplar jag till om det inom de förutsättningar som finns skapas tillfällen för att via interaktion ge barnen möjlighet för en positiv identitetsutveckling. Inom detta tema lyfter jag även upp pedagogiska atmosfär som har en stor betydelse för vilken kvalitet som kommer att råda. Kvalitet förstås för mig även utifrån tillit i situationerna. En viktig faktor när det gäller kvalitet är den pedagogiska atmosfären som råder på förskolorna.

Sheridan och Pramling Samuelsson (2011) beskriver att man inom forskning blir allt mer enig om att de första åren i ett barns liv är viktiga, hur man kommer att lära sig genom livet och hur man förhåller sig till sin omvärld. Jag menar att utifrån detta blir det av största vikt hur barn möts i interaktion med pedagoger och andra barn. Vidare beskriver de att vad som är betydande för förskolans kvalitet, när barn mår bäst och lär bäst, är beroende av hur miljön är utformad, barngruppens storlek och personaltäthet. De beskriver även den erfarna vuxnes betydelse och att barnens bästa utvecklingsmöjligheter, kognitivt och socialt har de bästa förutsättningar i små grupper. Samtidigt pekar de på att detta är inte en garanti för hög kvalitet. Det avgörande är hur resurser används till att stimulera och utmana barnen. Vidare beskriver de lärarnas kompetens som en viktig kvalitetsaspekt. De menar att kvalitet skapas via interaktion mellan lärare och barn och mellan barn och omgivning där miljöns utformning har stor betydelse för verksamhetens kvalitet.

Johansson (2011) beskriver verksamheten som komplex och att många faktorer har betydelse för den pedagogiska kvalitén i förskolan. Verksamheten beskrivs utifrån yttre

faktorerers påverkan, såsom pedagogernas syn på barns lärande och vilken kunskapssyn de har vad det gäller barnen. Där beskrivs även det kommunikativa samspelet och atmosfärer som en känslig kvalitets aspekt. För små barn har kroppen betydelse för barnens förståelse för världen. Vidare beskrivs att vi har en grundtillit och att vi är involverade i kommunikation med andra, utifrån att intersubjektiviteten som är av stor vikt för barns lärande. Därför blir det viktigt att upptäcka möten för att förstå kommunikationen och när kommunikationen bryts. I intersubjektiviteten skapar pedagogerna möten mellan livsvärldar. Johansson beskriver atmosfärer som gemensamma och återkommande drag av förhållningssätt, attityder och engagemang eller närvaro i barns livsvärldar. Utmärkande för samspelande atmosfär är lyhördhet och närvaro i barns livsvärld. En instabil atmosfär kan innefatta både närhet och ett visst emotionellt avstånd till barnen. Ibland kännetecknas atmosfären av lugn och vänligt bemötande, ibland ett mer passivt förhållningssätt. En kontrollerande atmosfär utmärks av att vuxna har en strävan efter kontroll. Ordning och behärskning med syfte att barn ska lära sig och har därför behov av struktur. Vad som visar sig i den kontrollerande atmosfären är att pedagogerna förväntar sig att barnen ska följa vuxnas tillsägelser och förstå dem.

Erfarenheter

Språket och kommunikationen har en stor betydelse vad det gäller barns erfarenheter via interaktion och då avser jag både det verbala och icke verbala språket. Pedagoger har olika strategier för att möta barn för att ge bästa möjliga förutsättningar. Erfarenheter inom min studie skall ses utifrån att barn lär och utvecklar strategier utifrån hur samspelet mellan barn-pedagog och barn-barn ter sig. Relevansen i detta tema blir att erfarenheter som barn tillägnar sig hänger samman med hur pedagoger och barn möts via interaktion och hur denna interaktion ter sig.

Genom strategin att ta fasta på barns intentioner försöker pedagogerna anpassa sitt arbetssätt till barnens intresse, initiativ och önskemål. Johansson (2011) tar upp att barnens erfarenheter inte alltid är synliga för de vuxna. Hon menar att det skiljer sig i vilken utsträckning som pedagoger nyttjar vardagen till kommunikation. Det räcker inte med att samtala utan det handlar om hur man gör det. Den ömsesidiga aspekten i

kommunikation är viktig. En förutsättning är vuxnas riktadhet mot och närvaro i barns erfarenheter och meningsskapande. Kommunikationen kan ske i dialog där man i vardagen uppmärksammar barnens intresse. Då rör det sig om att lyssna till vad barnet säger, ge det tid till att uttrycka sig så att det de säger har betydelse, för att upptäcka vad barnet har för avsikter. Pedagogerna spinner vidare på det barnet intresserat sig för. Johansson beskriver en begränsad (envägs)kommunikation, här menar hon att det är mindre vanligt att vardagliga situationer används till kommunikation mellan vuxna och barn. Vidare beskriver hon att pedagoger ibland är mer fokuserade på egna samtal eller andra göromål och då sker kommunikation på barnets initiativ. Ibland kan kommunikation ske i en riktning från pedagog till barn, tillsägelser eller korta instruktioner, vilka kan vara svåra att uppfatta innebörden i för de yngsta barnen. Sammanfattningsvis beskrivs att det är variationer i det kommunikativa samspelet. Resultatet i undersökningen visar att pedagoger ständigt kommunicerar, med att barnen bekräftar det de uttrycker, att de upprepar och utvidgar det barnet kommunicerar. Barnen bemöts med respekt och lyhördhet samt en närvaro. Barnen ges tid och möjlighet att uttrycka det som upptar deras intresse. Den vuxne har ögonkontakt med barnet, barnet blir bekräftade. Undersökningen visar även en annan sida där vardagliga situationer mindre tas tillvara och kommunikationen är mer distanserad och med mer negativa kommentarer, tillsägelser och korrigeringar. Där kan kommunikationen liknas vid instruktioner.

I en norska forskningsöversikten Björnstad och Pramling Samuelsson, (2012) beskrivs interaktionen mellan vuxna och barn i förskolan som en nyckelfaktor för små barns utveckling och lärande. Rapporten bygger på en sammanställning av forskning från Norge, Sverige, Danmark, Finland, New Zealand, England, Nederländerna och USA med fokus på kvalitet. Rapporten belyser även personaltäthetens betydelse.

Sheridan, Pramling Samuelsson och Johansson (2011) beskriver att det är genom ett dynamiskt ömsesidigt och kontinuerligt samspel mellan individen och omgivningen som innebörden i symboler erövrar. Jag menar att utifrån detta blir barnens interaktion med

vuxna och kamrater utav största vikt. Om barnen blir sedda och bekräftade i sina interaktioner kommer deras utveckling att påverkas positivt.

Barn lär sig hur de bör agera och vara i förskolan gentemot olika kamrater och vuxna. beskriver Sheridan, Pramling Samuelsson och Johansson (2011) forskning. Jag menar utifrån detta blir det än viktigare hur vi vuxna svarar och ser barns interaktioner både i förhållande till pedagoger och kamrater för att stödja deras utveckling och lärande.

Alvestads (2010) pilotstudie beskriver hur de yngsta barnen på förskolan ger uttryck för sin kompetens genom förhandlingar och i lek. Dessa förhandlingar är en del av deras sociala utveckling. Genom förhandlingar lär sig barnen vilka regler som ger trygghet i det sociala samspelet. Vidare beskriver han att de yngsta barnens förhandlingar handlar om att förstå ett socialt sammanhang och den kulturella kontexten och handla i linje med dem för att bli accepterad genom sina handlingar. I förhandlingar med andra barn bygger de upp sin förhandlingskompetens innanför kulturella ramar. Han beskriver att i förhandlingar gör barnen erfarenheter (ibid).

Sheridan, Pramling Samuelsson och Johansson (2011) beskriver att kamratskap har en stor betydelse för de yngsta barnen. De refererar till Elin Michelsen som menar att det är känslan av intresse för varandras agerande som ligger till grund för barns samspel. Intresse varierar i intensitet, barnen växlar mellan koncentration och engagemang när de samspelar med andra barn. När det gäller kamratsamspel socialiserar och lär barn varandra. Genom humor och att skapa gemensam mening och relatera till varandras livsvärld skapar de ett vi. Vidare beskriver författarna att kommunikationens betydelse mellan pedagog och barn är en kvalitativ fråga. Genom guidning av barnen blir både kognition och emotioner betydelsefulla. De hänvisar till Anette Emilsson som beskriver att lärarens förhållningssätt, regler och makt har betydande roll i barnens villkor på förskolan. Hon menar att när lärare släpper kontrollen och intresserat närmar sig barns perspektiv och är emotionellt närvarande och lekfulla finns möjlighet för barns delaktighet och inflytande.

Emilson (2008) har i tre artiklar beskrivit vad som är centralt i mötet mellan barn och pedagoger. Hon synliggör detta genom att beskriva ett spänningsfält mellan kommunikativt och strategiskt handlande. Hennes empiri från Artikel III där hon analyserat 115 interaktionssituationer ger henne en grund för att dra slutsatser kring att närma sig barns perspektiv, vilket är enligt henne är direkt avhängt pedagogens intresse. Att pedagogerna försöker ta barns perspektiv blir en förutsättning för att barnen i förskolan skall kunna förmedla upplevelser, erfarenheter och tankar via att pedagogerna försöker att se, lyssna och tolka barnens intentioner. Hon använder sig av begreppet lyhördhet som i hennes artiklar förstås som ”en handling riktad mot någon annans tillstånd” I Artikel III beskrivs beröm och hon menar att beröm inte är detsamma som bekräftelse, utan snarare bygger på ett personligt engagemang i form av lyhördhet som förstås i hennes artiklar som ”en handling riktad mot någon annans tillstånd”. Utifrån Artikel II beskriver hon att det är rimligt att tänka om barn kontinuerligt får erfara olika situationer utifrån ett positivt samspel så kan de lära sig känna tillit till sin egen förmåga, ta egna initiativ och skapa mening tillsammans med andra. Vid negativt samspel kan förmodas att barnen inte känner tilltro till sin egen förmåga och inte heller litar till sina egna idéer och att det inte är lönt att ställa frågor. Vidare i Artikel II framkom det att trots att barnen uppmanades att välja så styrde pedagogerna barnens val.

Sammanfattning

Under tidigare forskning kring personaltätthet beskriver Bratterud, Sandseter och Seland i sin studie att pedagoger generellt gör väldigt lite konkret för att interagera med barnen. De beskriver att barngruppen vid lägre bemanning tenderar att bli behandlade som en massa. Barnen placeras i aktiviteter med tidsramar. Barnen upplever att pedagogerna är upptagna och har dåligt med tid. Vidare beskrivs att när barnen är i två årsåldern leker de mer tillsammans och det uppstår då fler konflikter. Undersökningen visar även att mycket kontakt med pedagoger sker via uppmaningar. Ytterligare en faktor som tas upp är att det saknas kompetens för att stödja barnen och utveckla interaktionen. Coram beskriver gruppstorleken och personalens utbildning som två av flera faktorer som spelar in när det gäller förhållandet kvalitet och interaktion. Han tar även upp kring hur dagarna organiseras och vilka andra arbetsuppgifter de vuxna har. Bae belyser att det bör ske en förändring kring vuxenrollen på förskolan.

Institutioner skall i sammanhanget ses utifrån hur Goffman beskrivit det, vilket senare har tolkats av Markström. Institutioner skall förstås utifrån en arena dit barnen själva inte väljer att vara. De kan heller inte komma och gå som de vill. Genom att pedagoger och vuxna träffas dagligen gör det att barnen väljer att visa upp många ansikten av sig själva vilket beskrivs av Seland utifrån Ehn. Johansson beskriver verksamheten som komplex och att det är många faktorer som har betydelse för pedagogisk kvalitet. En viktig faktor vad det gäller kvalitet är vilken pedagogisk atmosfär som råder på avdelningen. Atmosfärer som beskrivs är samspelande atmosfär, instabil atmosfär och kontrollerande atmosfär. Sheridan och Pramling Samuelsson menar att kvalitet skapas via interaktion mellan lärare och barn. Pedagoger använder sig utav olika strategier för att utveckla lärandet beskriver Johansson. En strategi är tilltro till barnets förmåga, en annan är att se och synliggöra barnets lärande, en tredje att ta fasta på barnets intentioner och en fjärde är att göra barnen delaktiga. Hon lyfter även fram den ömsesidiga aspekten i kommunikation. Hon menar att det är mindre vanligt att vardagliga situationer används till kommunikation mellan barn och vuxna. Björnstad och Pramling Samuelsson beskriver att interaktionen är en nyckelfaktor för små barns utveckling och lärande. Genom interaktion kan pedagog och barn blir uppmärksammade på varandras livsvärldar. Emilsson använder sig av begreppet lyhördhet som i hennes artiklar förstås som ”en handling riktad mot någon annans tillstånd”.

Teoretiska utgångspunkter

Under denna rubrik kommer jag att redovisa de teorier som är utgångspunkt för centrala begrepp i min uppsats. Dessa är interaktion, erfarenheter, tillit och intresse. Begreppen hämtar jag från mina teoretiska utgångspunkter som är interaktionism, symbolisk interaktionism och systemteorin. Begreppet interaktion är centralt inom interaktionismen, begreppet erfarenheter hämtas från symbolisk interaktionism. Tillit och intresse hämtas från systemteorin.

Begreppet interaktion är också ett genomgående begrepp i min teoretiska ram. Interaktion innebär samspel mellan olika parter och uppstår utifrån att någon av parterna visar ett intresse för samspel. Samspelet bygger på ömsesidighet, intresse, makt och konflikter. Genom interaktion gör barnet olika erfarenheter som spelar en viktig roll i barnets identitetsutveckling. Via interaktion kan barnet känna tillit till viktiga omsorgspersoner. Denna tillit blir viktig i barnets trygghetssökande. Genom interaktion visar barnet intresse för att delta i olika typer av samspel med andra barn och pedagoger. För att förstå hur individuella erfarenheter uppstår och utvecklas i sociala processer och hur det tar sig uttryck i barnens vardag använder jag mig av symbolisk interaktionism (Mead, 1995).

Interaktionism

Goffman (2011) beskriver att vi kommer till världen som individer, förvärvar en karaktär och blir personer. Ordet person betyder ursprungligen mask. I Goffmans bok *Jaget och maskerna* (2011) använder han sig av termer utifrån teatern och uttryck som förknippas med den. Han beskriver att maner kan reflektera till de stimuli som gäller för ögonblicket och det ger oss besked kring den roll i interaktionen som den agerande spelar i situationen. Utifrån detta menar jag att sättet förskollärare möter barnet i ögonblicket kommer att ha betydelse för hur barnet kommer att agera fortsättningsvis och i framtiden, samt under den pågående interaktionen. Social interaktionism uppstår enligt Persson (2012) ansikte mot ansikte och i denna interaktion skapas barnet som person, jaget utvecklas där. Vidare beskriver han att ”individens ansikte är den bild av sig själv som individen skapat i samspel med andra” (s 55). Med utgångspunkt från detta kan man tolka det som att barnet möts av vuxna utifrån den bild som den vuxne har av barnet från

tidigare möten. Sociala interaktioner bygger på individers egenintresse, samhällets normer, och respekt och ömsesidighet för individer. Detta innebär enligt Persson (2012):

- Människor är sårbara och kan fara illa i mötet med andra
- Våra verklighetsdefinitioner är sårbara
- Verkligheten är sårbar i betydelsen att våra delade verklighetsdefinitioner, vårt beroende av att andra definierar verkligheten på ungefär samma sätt som vi själva är sårbara. (s. 66).

Goffmans (2011) samhällssyn brukar kallas det dramaturgiska perspektivet. Han menar att vi alla spelar teater och vill göra intryck på vår publik. Vi försöker kontrollera och styra den information som vi överför när vi presenterar oss. Den informationen ligger sen till grund för andras intryck av oss, vi befäster våra ”jag” och identitet i denna process. Vidare menar han att en individ kan vara sin egen publik genom att upprätthålla beteendenormer vilka han själv inte tror på, men han har en övertygelse om att en osynlig publik kommer att bestraffa avvikelser från normer. Utifrån det kan man se det som att förskollärare skapar normen om vad barnet får för uppfattning om sig själv vid mötet. Interaktion är en dialog mellan. Med team menar Goffman den ena är agerande och den andra publik eller observatör. Han beskriver att det är bara det ena teamet som kontrollerar den sociala inramningen där interaktion försiggår (ibid).

Intresse, makt och konflikter är det som bygger barns interaktion. Utifrån detta kan det vara intressant att studera hur makt kan visa sig i samspelet mellan barn mellan barn och pedagog. Foucault (2008) förklarar varför vi alltid uppfattar makten som lag och förbud, varför denna särställning för dessa aspekter. Den som äger makten har på så vis ett stort ansvar kring hur den sociala inramningen ska bli och därmed ett inflytande på hur interaktionen kommer att fortgå. När den vuxne agerar det ena teamet är det den vuxne som vanligtvis har makten. Vidare menar Goffman (2011) att det teamet som har kontroll över inramningen kan uppleva en känsla av säkerhet. Enligt mitt sätt att tolka Goffman är jaget en produkt av kollektivet.

Forskning visar att barns samspel, ömsesidighet, intresse, makt och konflikter är det som bygger barns interaktion. Barns position ger dem handlingsutrymme som skapas genom förhandlingar som är en del av barnens interaktion menar Sheridan, Pramling Samuelsson och Johansson (2011). Andra dimensioner som är viktiga i barns samspel är kreativitet, fantasi och lekfullhet och beskriver att en grundläggande norm i barnkultur är ömsesidighet vilken är en förutsättning för sociala relationer, såväl som lärande (Doveborg, Pramling och Pramling Samuelsson 2013).

Hur barn agerar verbalt eller kroppsligt med gester, ord och tonfall i förhållande till andra och att andra reagerar betecknas som samspel. Det krävs någon form av kommunikation för att det ska uppstå ett samspel menar Sheridan, Pramling Samuelsson och Johansson (2011). Vidare beskriver de intersubjektivitet som villkor för interaktion. Intersubjektivitet innebär strävan och förehavanden som erfars och uttrycks i handling med andra. Intentioner förändras i möten med andra. Den intersubjektiva kommunikationen medför att meningsskapande kan ske i en öppen oavslutad process. Med meningsskapande menar de hur intentioner, kommunicerar erfars uttrycks och förändras i mötet med andra och bildar en ömsesidig process. Intersubjektivitet, delat meningsskapande och intressefokus framstår som centrala delar i barns samspeleskulturer och kommunikation. Likaså lyfter författarna att intensitet är en viktig förutsättning för barns samspel (ibid).

Interaktionismen⁴ är teorin om den kognitivt sociala människan. Tanken är att det finns ett grundläggande behov av att relatera sig till andra människor. Interaktion betyder att två saker står i relation till varandra. Interaktion är ett samspel, en kommunikation människor emellan. Det finns olika former för interaktion, inte bara ansikte mot ansikte. Interaktion sker även genom media såsom radio, TV eller internet. Åsikter och information förmedlas genom interaktion, men den fyller även andra syften såsom att etablera sociala relationer. Social interaktion kan ge aktörerna möjlighet till att utveckla och etablera karaktärsdrag och identiteter. Den ger också möjlighet att utöva social

⁴ <http://paranormal.se/topic/interaktionism.html>

kontroll, makt och dominans. Det finns många verktyg inom social interaktion men språket är viktigt som samspelsmedel, det verbala och det icke-verbala såsom kroppsspråk, gester, rörelsemönster etc. Språket är på så vis inte bara ett medel för utbyte av ord och tankar utan även en social handling.

Symbolisk interaktionism

När vi möts gör vi klart för varandra med gester eller icke verbal kommunikation vilka vi är eller vill vara i situationen, vi presenterar oss (Goffman 2011). Gester utlämnas ofta när det gäller bärare av verbala samtal. McNeill (1992) betonar att gester också är samtal. Utifrån detta menar jag att blicken kan ge viktiga signaler vid interaktion och blir en del i det ickeverbala samtalet och ska ses tillsammans med gesten.

I utveckling av språkkommunikation spårar Mead (1995) gester, i sociala termer. Hans strävan var att visa att jaget och medvetandet är sociala skapelser, där språk uppstår i den vokala gestens form. Gesten är mekanismen för språkets uppkomst. Mead såg gesten som ett objektivet fenomen av interaktion. Genom gesten växer andras attityder och roller, (jfr Goffman 2011). Ett sätt att tolka Mead kan vara att se gesten som en betydande roll i skapandet av språk samt hur rollen i sociala samspel utvecklas och påverkar andras sätt att möta mig i interaktion. Mead (1995) menar att även om vi inte alltid är medvetna om det, så tolkar andra människor vårt handlande. Vidare menar han att konversation med gester inte alltid kan översättas till tal. Utifrån detta kan man tolka barnets interaktion och hur det blir mött vid mötet, kommer att ha en betydande roll då barnet inte helt har erövat språket, vilket ofta är fallet med de yngsta barnen på förskolan. Vidare beskriver han att medvetande uppstår och utvecklas i sociala processer vid social interaktion Det innebär att vi måste få en inre individuell erfarenhet utifrån sociala handlingar. Reflektion blir därmed ett villkor för utveckling av medvetandet. Uppkomsten av jaget är en social process där interaktion mellan individen i gruppen har betydelse menar Mead. Han beskrev tänkandet på följande sätt, man kan aldrig veta vad någon tänker. När tanken är uttalad är den åtkomlig för andra. Han menar att tänkande är något som äger rum inom ens eget beteende. (ibid).

Att förstå vardagen genom symbolisk interaktionism innebär att man intar ett synsätt, ett perspektiv, en utgångspunkt för att förstå den sociala verkligheten menar Trost och Levin (2010). De beskriver att termen symbolisk interaktionism används som analysmetod för att förstå hur människor blir mer sociala och hur de beter sig i olika situationer. Perspektivet innehåller ett antal grundläggande föreställningar om verkligheten som hjälper oss att förstå vår sociala verklighet. Vidare menar de att teorin bygger på att förklara eller förutsäga orsak och verkan utan förståelse.

Att beskriva anknytning och vad den betyder i förskolan blir av intresse i min uppsats eftersom anknytning visar ”hur och varför trygghet är grunden för utforskande och därmed grunden för lek och lärande” Broberg, Hagström och Broberg (2012 s. 14). Författarna menar att organisationen för barn mellan ett-tre år bör vara annorlunda än den för barn fyra-fem år. De beskriver detta utifrån att barns erfarenheter under de första levnadsåren har långsiktiga följder. Flera författare se t.ex. (Sroufe, Coffino & Carlsson 2010; Thompson 2008) menar att barn gör erfarenheter som i relation med andra viktiga personer också förutom föräldrarna. Som viktiga personer räknas förskollärarna i förskolan som har stor betydelse för ett barns utveckling och lärande samt vilka erfarenheter de gör. Vidare menar de att de yngsta barnen i förskolan behöver mer riktad uppmärksamhet för att utveckla samspel och kontakt samt mer fysisk kontakt. Viktigt är även att ha färre vuxna omkring sig som de känner väl och som känner dem väl (Ibid).

Anknytningssystemet intar ett viloläge om barnet är oroligt och inte känner sig tryggt. Broberg, Hagström och Broberg (2012) menar att på eftermiddagarna när det är länge sedan barnet träffade sina föräldrar/vårdnadshavare ökar risken för att utforskningsystemet slås av. Jag tolkar författarna som att anknytning och utforskande hör samman. Om barnet inte känner sig trygg kan de inte koncentrera sig på lek och utforskande. Min tolkning blir även att eftermiddagar är en kritisk tid för barnen. Utifrån förskolans läroplan (Lpfö 98/2010) beskriver författarna att lärandet förutsätter en god omvårdnad, vilket innebär att barnen ska känna sig trygga. Det ska finnas en famn att bli tröstade av och att utforskande i form av lek är av stor betydelse.

Trost och Levin (2010) lyfter fram fem hörnstenar som de betraktar som viktigast i teorin: Definition av situation, att all interaktion är social, att vi interagerar med hjälp av symboler, att människan är aktiv, samt att vi befinner oss i nuet och handlar och beter oss därefter.

Definitionen av situationen innebär att en människa varseblir att hennes verklighet är något som styr hennes beteende. Den situationen man befinner sig i. Vilket innebär att ”om” jag gör ”så” då kommer andra att göra ”si”. Enlig Trost och Levin (2010) är social interaktion den viktigaste hörnstenen. De menar att interagera innebär att samtala inte bara verbalt utan även icke verbalt. De beskriver att vi tänker med ord eller symboler som är av betydelse för oss. Fokus inom symbolisk interaktionism är att vårt beteende är förändligt. Författarna menar att om man tillämpar perspektivet så kan man säga att någon beter sig på ena eller andra sättet istället för att säga att någon är på ena eller andra sättet. Språkets betydelse blir att utifrån språk och erfarenheter kan vi tänka. Om man vill veta något kring någons erfarenheter, åsikter eller känslor ska dennes aktiviteter och beteende studeras. I synnerhet det riktade i social mening. Med riktade aktiviteter menas aktiviteter i kommunikation mellan människor. Hörnstenen nuet definieras av situationen. Vi interagerar via symboler i nuet. Vi beter oss inte enbart utifrån vår uppfostran. Detta innebär inte att det vi erfarit som barn inte spelar roll, utan kan vara orsak till varför vi agerar som vi gör. Vi använder oss av det vi erfarit i nuet. Symbolisk interaktionism ska vara praktisk användbar inte löst hängande i luften. Den ska vara framåtblickande och ses utifrån vilka konsekvenser vårt beteende får utifrån den sociala miljö vi lever i. (ibid)

Symboliska interaktionismen⁵ är enligt Herbert Blumer, (1900–1987) en process av interaktion i bildandet av betydelser för individer. Blumer kom med tre grundprinciper för sin teori. Det är mening, språk, och tanke. Dessa centrala principer leder till slutsatser om inrättandet av en persons själv och socialisering in i en större gemenskap

⁵ http://www.colorado.edu/communication/meta-discourses/Papers/App_Papers/Nelson.htm

Den första huvudprincipen är mening i den sägs att människor agerar mot människor och saker baserat på den innebörd som de har gett till dessa personer eller saker. Dessa huvuddrag är av stor betydelse och central i mänskligt beteende.

Den andra centrala principen är språket. Språk ger människor ett medel för att förhandla om mening genom symboler. Det är genom att engagera sig i tal, akter med andra, symbolisk interaktion som människor kommer att identifiera mening, eller namnge och utveckla diskurs.

Den tredje grundläggande principen är att tanken. Thought (tanken) ändrar varje enskild tolkning av symboler. Tanke, baserad på språk, är en mental konversation eller dialog som kräver rollen att ta, eller inbilla olika synpunkter.

Systemteori

Institutioner beskrivs inom systemteorin av bland andra Giddens (2009). Moderna institutioner skiljer sig från tidigare former av social ordning genom att traditionella vanor undermineras via dess dynamik och att det pågår en global påverkan. Han menar att moderna institutioner är diskontinuerliga, och att sociala relationer tas ur kontexten och återaktiveras över obegränsade avstånd i tidsrummet. Inom systemteorin är tillit ett viktigt begrepp.

Tilliten är relaterad till frånvaron i tid och rum samt till okunnighet (Giddens 2009). Han menar att personen vi har tillit till inte behöver befinna sig i vårt synfält. Graden av tillit är grunden för en mängd beslut som vi dagligen gör. Dessa beslut bestämmer inriktningen på våra handlingar. Att ha tillit resulterar inte alltid i medvetna beslut. Kärleksfull uppmärksamhet kommer ur den grundläggande tilliten och har en avgörande betydelse i att koppla självidentitet till andras uppskattning. Han menar att grundläggande tillit kan vara en avskärningsmekanism sett i förhållandet till faror och risker i interaktionsmiljön och handlingsmiljön. Känslan av osårbarhet bottenar i grundläggande tillit. Till viss mening är tillit kreativ, med kreativ i detta sammanhang menar han förmågan att handla eller tänka innovativt och ser det som ett rutinfenomen. Detta utgör ett grundläggande stöd i känslan av självaktning. Han beskriver att även barnens

”galenskap” är dess kreativitet. Vidare menar han att individen skapar sin självidentitet. Han menar att det som föregår ”jag” och ”mig” byggs upp via en ömsesidighet mellan barnet och omsorgspersonen och grunden är tilliten. Tilliten är grundläggande för personlig utveckling och att tilliten är förbunden med en tidigare känsla av ontologisk trygghet. Giddens beskriver ontologisk trygghet som ” känslan av att det finns en kontinuitet och ordning i händelserna, inklusive sådana som inte befinner sig inom direkt synhåll för individen” (ibid: s. 275). Självidentitetens uppbyggnadsförutsättning är grundläggande tillit. Självidentitet är något som skapas och bevaras genom reflexiva handlingar av individen, inte ett resultat av individernas handlingssystem. ”självidentitet är självet som om det reflexivt uppfattas av personer utifrån hans eller hennes biografi” (sid 68). Vidare beskriver han självidentitetens kontinuitet som ”bevarandet av känslan att man är en person i ett själv och en kropp som hänger samman” (sid 70)

Giddens (2009) menar att tilliten är ett medel i interaktionen och att den samexisterar på ett instabilt sätt i det sociala rummet och binder samman aktiviteterna som individen gör i relation till expertsystem. Därför kan det inte längre definieras inom de traditionella kriterierna. Grundläggande tillit menar han är tilliten till andra personer och objektvärldens kontinuitet som härstammar från barnets tidigaste erfarenheter. Vidare beskriver han att drivkraften hos moderna institutioner är att skapa handlingsramar avskilda från externa kriterier. Mänskliga erfarenheter är förmedlade genom socialisation och språktillsägelse menar han. Språk och minne är förbundna både på individnivå och institutionaliseras av kollektiva erfarenheter. Mänskligt beteende är påverkat av förmedlade erfarenheter. En förutsättning för en trygg mänsklig existens är barnets tillägnelse av rutiner och att behärska dem mer än att anpassa sig till en given värld av personer och objekt. Han beskriver att verkligheten inte lär kännas genom att den uppfattas som den är utan som ett resultat i den dagliga praktiken som skapas via skillnader. Verkligheten är inte bara här och nu utan även det som är frånvarande.(ibid)

Att lära sig bli en kompetent aktör innebär enligt Giddens (2009) att på lika villkor i reproduktion och produktion av sociala relationer kunna umgås på lika villkor med andra som i sin tur innebär att kunna behärska sin kropp. Han hänvisar till Goffman som

skriver: ”Normala framträdanden betyder att det är tryggt och förnuftigt att fortsätta med den pågående aktiviteten utan att behöva ägna mer än en periferuppmärksamhet åt att kontrollera omgivningens stabilitet” (Giddens 2009, sid. 74) Utifrån Goffman beskriver Giddens (2009) att när individen går från ett möte till ett annat anpassar individen sin självpresentation utifrån vad som krävs för situationen.

Sammanfattning

Interaktion innebär att identitetsutvecklingen skapas via interaktion som en process människor emellan. Erfarenheter ses därefter genom de erfarenheter människor gör i denna process. Goffman beskriver att när vi möts gör vi klart för varandra – med gester eller icke verbal kommunikation vilka vi är eller vill vara i situationen, vi presenterar oss. Att förstå vardagen genom symbolisk interaktionism innebär att man intar ett synsätt, ett perspektiv, en utgångspunkt för att förstå den sociala verkligheten (Trost och Levin). Författarna menar att om man tillämpar perspektivet så kan man säga att någon beter sig på ena eller andra sättet istället för att säga att någon är på ena eller andra sättet. Språkets betydelse blir att utifrån språk och erfarenheter kan vi tänka. Jag väljer att benämna förskolan som en institution eftersom det är en arena där barn själva inte väljer att vara på och har inte heller möjlighet att lämna eller komma till när de själva vill. Begreppet tillit är viktigt inom teorin och blir ett av begreppen i min uppsats. Vidare menar han att graden av tillit är grunden för en mängd beslut som vi dagligen gör. Giddens menar att tilliten är ett medel i interaktionen och samexisterar på ett instabilt sätt i det sociala rummet och binder samman aktiviteterna som individen gör. Grundläggande tillit menar han är tilliten till andra personers objektvärlds kontinuitet som härstammar från barnets tidigaste erfarenheter. Därutav synliggör jag även begreppet erfarenheter.

Metod

Syftet med min studie är att undersöka interaktionen dels mellan de yngsta barnen i en förskolegrupp dels mellan barn och förskollärare, under en timma på eftermiddagen. Metoden i denna uppsats har dels en kvalitativ inriktning, dels en kvantitativ. Den kvalitativa delen består av sekvenser från mitt datainsamlade material. Den kvantitativa delen består av samställningar kring hur interaktionen visat och hur lång tid den pågått. Jag kommer att klocka olika sekvenser utifrån hur jag tolkar det att en samspelande situation påbörjas, det kan vara genom verbala eller icke verbal kommunikation. Det kan även vara att pedagogen eller ett barn visar förståelse för barnet jag filmar dennes livsvärld. Här under visar en sekvens av interaktion som jag klockade till en minut. Sekvensen visas för att få en större förståelse för hur jag tolkat de olika sekvenserna av interaktion i mina videoobservationer.

Pedagog- vad hände nu då? Tog din boll.... Tog du hens boll. Du kan få en annan
Pedagog- ge tillbaks bollen till hen
Barnet ger tillbaks bollen hen ser nöjd ut
Hen lyfter upp sin boll och skrattar
Pedagog- ja så

Jag kommer att följa fyra barn under en timma på olika förskolor efter att de vaknat och ätit mellanmål för att studera hur barnen initierar kontakt och samspel både verbalt och icke verbalt och blir sedda och förstådda av andra. Jag väljer att benämna alla vuxna som pedagoger, detta eftersom jag inte kommer att ta reda på vilken utbildning de har.

Metoden för att producera data består av videoobservationer och valdes utifrån att jag skulle kunna gå tillbaka till mitt material och granska det upprepade gånger. Klerfelt (2007) beskriver att videotekniken idag gör att möjligheten finns att fånga komplicerade skeenden och interaktion. Vidare menar hon att videoinspelningar gör det möjligt att ställa frågor till materialet. Hon lyfter fram att videodokumentation inte är en neutral observationsmetod eftersom forskaren alltid väljer vad hen ska fånga med kameraögat. Jag kommer att starta mina observationer direkt efter det att barnen ätit mellanmål ca 15:00 och avsluta ca 16:00. Allt filmmaterial kommer att transkriberas för att kunna utläsa vilken form av interaktion som sker, och sammanställas dels i tabeller där den

kvantitativa delen av empirin presenteras dels i en beskrivande del där jag kommer att analysera en sekvens från vardera film och presentera dem i kvalitativa sekvenser.

Urval: Antal inskrivna barn på avdelningen och antal pedagoger

Här under följer en tabell som visar antal inskrivna barn på avdelningen och antal pedagoger. Varje film är namngiven utifrån hen 1, hen 2 etc. Tabellen visar också det antal barn som var på avdelningen under mina observationer och antal pedagoger som var i tjänst under observationerna. Barnens ålder och hur strukturen, vad det gäller ålder på barnen, på de olika avdelningarna beskrivs också. Barnen i denna uppsats benämns utifrån det könsneutrala hen. Detta för att läsaren inte ska inta ett normativt tänkande såsom att barn av det ena könet alltid uppträder på det ena eller andra sättet. Vidare är det inte min avsikt att se om flickor/pojkar gör på det ena eller andra sättet, utan jag vill studera vilka erfarenheter barn gör via interaktion på förskolan. Filmerna är namngivna utifrån detta förhållningssätt av mig. Jag gjorde en pilotundersökning innan jag påbörjade min empiriinsamling till min uppsats. Pilotundersökningen gjordes för att jag skulle få syn på eventuella hinder i att göra observationer via videoinspelning som jag hade för avsikt att göra.

Filmmamn, hens ålder och typ av grupp	Antal barn inskrivna på avdelningen	Antal pedagoger på avdelningen	Antal barn under videoobservationen	Antal pedagoger under videoobservationen
Hen 1. 1;7 år Åldershomogen grupp	16 barn 4,4 barn/ pedagog	3,5 pedagoger	6 barn 3 barn/ pedagog	2 pedagoger
Hen 2. 2;5 år Åldershomogen grupp	19 barn 5,7 barn/ pedagog	3,5 pedagoger	14 barn 4,6 barn/ pedagog	3 pedagoger
Hen 3. 2;2 år Ålderblandad grupp	18 barn 6 barn/ pedagog	3 pedagoger	7 barn 3,5 barn/ pedagog	2 pedagoger
Hen 4. 1;10 år Åldershomogen grupp	17 barn 4,2 barn/ pedagog	3,95 pedagoger	11 barn 3,7 barn/ pedagog	3 pedagoger

Tabellen visar att antalet barn är lägre vid mina observationstillfällen än det inskrivna antalet barn på avdelningarna. Antalet pedagoger är även det lägre under den tid som jag observerat. Det finns inga skillnader som framgår i mitt material när det gäller det minskade antal barn och personaltäthet som går att koppla till om det är en åldershomogengrupp eller en åldersblandad grupp. När jag studerar min tabell ser jag att ingen av de åldershomogena grupperna följer riktlinjerna vad det gäller gruppstorleken. Riktlinjerna är 10 barn per grupp med en spridning 9-12 barn.

Analys

Jag kommer att analysera min empiri utifrån interaktionistisk perspektiv samt systemteori. Inom symbolisk interaktionism förordas en kvalitativ metod snarare än en kvantitativ. Då en kvantitativ metod används ses den som förberedande. Jag kopplar forskningsfråga 2 till den kvantitativa delen och forskningsfråga 1 till den kvalitativa delen.

Vid analysen av hela min empiri utgick jag från begreppen interaktion, erfarenhet, tillit och intresse. Alvesson och Sköldbberg (2010) beskriver utifrån (Hughes och Månsson 1988) val av kvantitativ respektive kvalitativ metod måste relateras till forskningsproblem. Vidare hänvisar de till (Bourdieu och Wacquant 1992) som beskriver att det ibland kan vara lämpligt med en kombination av de båda. De menar att distinktionen mellan kvantitativa och kvalitativa metoder är oskarp men utgör inget hinder från att vara fruktbara. En kvalitativ metod utgår från studieobjektets perspektiv medan en kvantitativa i högre grad utgår från forskarens idéer om vilka kategorier som skall stå i centrum. Stukat (2005) beskriver att ett kvalitativt synsätt är att försöka förstå och tolka resultatet som framkommer, inte att förutsäga, förklara och generalisera. I den kvantitativa delen försöker forskaren att finna mönster eller lagbundenheter som kan gälla mer generellt. Metoden som jag kommer att använda mig av är videoobservationer, vilket var den enda adekvata metoden som jag kunde se för min uppsats.

Jag har i min transkribering av min empiri valt ut en situation från var och en av de fyra videoobservationerna på förskolorna och tolkar dem var för sig utifrån begreppen intresse, interaktion, erfarenhet och tillit. Utifrån ett antal sekvenser lyfter jag fram

erfarenheterna som barnen gör. Varje sekvens har en rubrik som är kopplad till det som var utmärkande för den aktuella sekvensen. Dessa är: Tilliten visar sig i en konflikt mellan några barn, Att möta barn utifrån deras intresse via interaktion, Att hålla kvar ett intresse när interaktionen inte fungerar helt och Hens erfarenheter när det försöks att skapa ett intresse.

Barn gör en mängd olika erfarenheter under sin vistelsetid på förskolan men jag har tittat på erfarenheter som rör deras identitetsutveckling så som jag tolkar och förstår dem. Påverkan kring barnens erfarenheter vad det gäller barnens identitetsutveckling blir utifrån vilka konsekvenser som jag tolkar det att den aktuella sekvensen kan få. I den kvalitativa delen vill jag visa hur jag tolkar och förstår olika situationer som visat sig när jag studerar de olika filmsekvenserna. Förhållandet till personaltäthet kommer att diskuteras.

Begreppen som lyfts fram ses utifrån att interaktion sker via samspel mellan olika aktörer i aktiviteter. Erfarenheterna från dessa möten tolkas utifrån hur interaktionen ter sig och förstås av de olika parterna. Med de olika parterna menar jag pedagoger och barn som ingår i den interaktion som visar sig. Interaktionen är både det verbala och icke verbala språket. Barnen befinner sig i olika aktiviteter som ibland utgår från barnens intresse och som är ibland iscensatta av pedagogerna. Interaktionen som sker varar under olika lång tid vilket mitt schema visar.

I den kvantitativa delen visas en sammanställning kring hur lång tid interaktionen varar. Jag preciserar vilken typ av interaktion som sker. I interaktion kan barnen visa trygghet och tillit. Tilliten är grundläggande för och har sin grund från barnets tidigare erfarenheter. När jag räknar samman hur lång tid de olika interaktionerna varar, väljer jag att inte räkna med uppmaningar. Givetvis gör barnen erfarenheter även vid dessa tillfällen men de varar under ett fåtal sekunder. Johansson (2011) beskriver detta utifrån en kontrollerande atmosfär. Bratterud, Sandseter och Seland (2012) studie visar att mycket av barns kontakt med vuxna sker via uppmaningar.

Transkribering av data

När jag samlat in min empiri så transkriberat varje filmsekvens ordagrant. Därefter gick jag tillbaka till mitt material vid ett flertal tillfällen för att se skeenden som jag missat vid min första genomgång. Jag studerade varje film för att se vad som framkom i dem. Jag kunde då urskilja att barnen via interaktion visade intresse för olika aktiviteter och pedagogerna mötte barnen i detta intresse. De visade även intresse för aktiviteter som de vuxna iscensatte och barnen blev delaktiga i. Det förekom även att pedagogerna hade aktiviteter där de ville att barnen skulle bli intresserade men det fanns inte förutsättningar för detta. Jag kunde även se att barnen visade att de sökte tillit. Vad som även visade sig var att en del av kommunikationen skedde via uppmaningar. Jag sammanställde därefter materialet utefter hur lång tid de olika tillfällena varade. Tiden mätte jag i sekvens för sekvens genom att jag noggrant studerade mina filmer, jag klockade varje situation när den enligt mig startade och när den avslutades. Lägsta tid som jag anger är ca 1 minut trots att det i vissa fall var något kortare tid. Jag tidsmätte inte den tid det tog vid de olika uppmaningarna som jag presenterat här ovan. Därför redovisas detta inom tidsschemat av sammanställning av antal gånger tillit, intresse och uppmaningar visade sig, för att visa vad de olika situationerna förmedlade. Jag gjorde därefter en sammanställning kring antal barn och pedagoger på de avdelningar som jag filmat. Detta för att se hur det förhöll sig och för att jämföra med riktlinjer och visa på personaltäthet. Som analysverktyg har jag använt systemteorin och intagit ett interaktionistiskt perspektiv. Detta valdes för att de begrepp som framkom för mig är centrala inom teorier/perspektiv.

Etik

Jag följer de etiska reglerna från Vetenskapsrådets Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning (Vetenskapsrådet 2011.) som bl.a. innebär att samtliga deltagare först ska informeras och tillfrågas om deltagande enligt informationskravet.

Allt deltagande är helt frivilligt. Alla medverkande i studien är garanterade anonymitet då namn på de medverkande är fingerade.

Tillstånd från vårdnadshavare till det barn jag har för avsikt att följa är inhämtat först muntligt och därefter skriftligt. Det muntliga tillståndet är enbart hämtat från de vårdnadshavare vars barn jag skulle ”följa”. Dessa vårdnadshavare gav även sitt tillstånd skriftligt. Skriftligt tillstånd är inhämtade från övriga vårdnadshavare till barnen i respektive grupp. Pedagogerna har gett sitt samtycke till att jag video observerar på avdelningen via muntligt kontakt med samtliga. Jag har beskrivit syftet med min undersökning samt låtit pedagogerna ta del av den information som jag gett vårdnadshavarna. Jag har även beskrivit för pedagogerna att jag tänker vara tyst och inte ingripa under videoobservationen om det inte uppstår någon fara för barnen som jag ser. Barnens medgivande var en viktig aspekt för mig. Det var viktigt för mig att se barnen utifrån FN:s Barnkonvention⁶ som slår fast att barnet är en samhällsmedborgare med demokratiska rättigheter, genom att de har rätt att uttrycka sin mening och mötas med respekt. När jag kom till avdelningarna hälsade jag på barnet och beskrev att jag skulle filma hen. Jag har valt att rikta ner kameran i samband med att något barn behövt en ny blöja eftersom jag inte funnit det etiskt riktigt att filma blöjbyten. Lindgren och Sparrman (2003) beskriver när barnen blev filmade förhöll sig barnen på olika sätt. Några gjorde inga reaktioner, andra bjöd in forskarna att filma dem. Vissa barn förbjöd forskarna att filma dem. Barnen kunde både utmana eller glömma bort kameran. Sparrman (2003) menar att detta visar hur mångfacetterat barn kan förhålla sig till att bli filmade av forskare på institutioner. Vidare så reflekterar Sparrman kring maktrelationer som skapas mellan den som är forskare och barnen. Hon beskriver det som mellan den som betraktar och de som blir betraktade.

Här under vill jag beskriva utifrån vetenskapsrådet (2011) allmänna regler kring god forskningsed som jag förhållit mig till.

1. Du ska tala sanning om din forskning
2. Du ska medvetet granska och redovisa utgångspunkterna för dina studier
3. Du ska öppet redovisa metoder och resultat
4. Du ska öppet redovisa kommersiella intressen och andra bindningar
5. Du ska inte stjäla forskningsresultat från andra
6. Du ska hålla god ordning i din forskning, bl.a. genom dokumentation och arkivering

⁶ <http://unicef.se/barnkonventionen>

7. Du ska sträva efter att bedriva din forskning utan att skada människor, djur eller miljö
8. Du ska vara rättvis i din bedömning av andras forskning

Studiens tillförlitlighet

När jag skulle kontakta vårdnadshavarna så valde jag dels att fråga vårdnadshavare som jag kände med barn i den aktuella åldern, dels fråga pedagoger jag kände, om de visste någon vårdnadshavare på sin avdelning som de trodde skulle villiga till att jag videofilmade deras barn. Därefter kontaktade jag dessa vårdnadshavare och presenterade mig och beskrev min undersökning. Jag skickade ut ett missiv till alla vårdnadshavare i respektive barngrupp. Det var några vårdnadshavare som inte gav sitt medgivande. När jag kom till avdelningarna visade pedagogerna vilka/vilket barn det gällde. Jag riktade ner kameran då det fanns risk för att detta barn kom med på filmen.

Pilotundersökningen visade för mig hur svårt det var att inte ge barnet respons på de tilltal som hen gjorde. Vidare visade det sig svårt att få med alla gester, eftersom barnet ibland var vänt från kameran. Jag valde ändå metoden eftersom jag inte såg några alternativ. Jag kunde valt att föra fältanteckningar men då tror jag att jag skulle missat mycket av det som försiggick på grund av att jag skulle behövt anteckna hela tiden. Utifrån pilotundersökningen kom jag fram till vikten av att stanna kvar efter jag filmat och samtala med hen som jag filmat. Pilotundersökningen visade även att det var svårt att filma barn som jag hade en relation till, vilket jag hade till detta barn.

Resultatet presenteras i frekvenser i den kvantitativa delen och sekvenser i den kvalitativa delen. Den kvalitativa delen för att finna mönster samt att göra en generalisering för vad som gäller min studie. Vidare för att tydligare kunna se validiteten som beskriver giltigheten i undersökningen samt för att kunna se reliabiliteten som beskriver mätnoggrannheten i min studie Stukát (2005). Idag är det vanligt att man använder sig av både en kvalitativ och en kvantitativ forskningsstrategi beskriver Hwang och Nilsson (2011) kombinationen av de båda kan innebära att man tar fasta på fördelar och undviker nackdelar med respektive angreppssätt.

Kritiska aspekter av metoden

Att videobservera och vara helt tyst blev i vissa fall underligt för barnen eftersom barnen vid några tillfällen vände sig till mig och då svarade inte jag. Jag stannade kvar efter jag videobserverat och pratade med barnet och talade om varför jag inte svarat hen under tiden jag filmat. Jag försökte på så sätt ge barnet en bekräftelse i efterhand. Seland (2009) beskriver att vara delaktig utan att ta plats, vidare skriver hon att ta plats gör att man som forskare får en helt annan roll. Det blev ibland lite dålig kvalitet på det jag filmade pga. att jag inte alltid kunde tolka barnens kroppspråk och miner eftersom jag ibland hamnade bakom barnet. Detta innebär att det kan finnas interaktion som jag inte kunnat fånga.

Vidare vill jag även lyfta fram att risken med ett mindre underlag är att man kan göra övertolkningar av de olika situationerna. Detta kan även bero på att jag som verksam i förskolan tolkar in egna erfarenheter. Resultatet måste ses utifrån hur jag tolkar att barnen visar intresse och tillit i de olika situationerna. Vidare blir det även mina tolkningar kring vilka erfarenheter barnen gör via interaktion. Ytterligare en aspekt som jag vill lyfta fram är att det är utifrån mina tolkningar vid transkriberingen av mitt datamaterial som jag väljer att förstå det som att någon form av interaktion uppstår. Detta gör att jag kan ha gått miste om situationer som rört någon form av interaktion. Barnen gör olika former av erfarenheter som jag inte lyfter fram i de olika aktiviteterna som de deltar i, men jag har valt att redovisade erfarenheter som jag ser barnen gör när det gäller sitt identitetsskapande. Vidare vill jag även lyfta fram att min närvaro kan ha påverkat hur situationerna har blivit när jag observerat.

Sammanfattning

Metoden som jag använt mig av i insamlandet av min empiri har varit videobservationer. Empirin har därefter blivit transkriberad och blev därefter analyserad utifrån ett interaktionistiskt perspektiv samt systemteorin. Det är inom dessa teoretiska traditioner som jag funnit de begrepp som är centrala i min uppsats. Jag har valt att presentera mitt resultat i en kvalitativ och kvantitativ del. Jag har förhållit mig utifrån vetenskapsrådets allmänna regler.

Resultat

Mina resultat presenteras i en kvalitativ del och därefter i en kvantitativ del. Valet att presentera observationerna i både en kvalitativ och en kvantitativ del kommer sig av att jag i den kvantitativa delen vill finna mönster i hur många gånger det sker interaktion samt hur lång tid dessa varar för att på så sätt göra en generalisering för vad som gäller min studie. Kritiken mot kvantitativa undersökningar är att det saknas djup i dessa. Utifrån detta väljer jag att även presentera resultatet i en kvalitativ del, för att förstå resultatet som framgår (Stukát 2005). Resultatet presenteras utifrån de erfarenheter som barnen gör i den interaktion som jag kan se när jag analyserar mina videoobservationer. Utifrån detta tolkar jag vilka erfarenheter barnen gör.

Nedslag i tiden

I den kvalitativa redogörelsen av min studie vill jag lyfta fram sekvenser från de olika videoobservationerna. Dessa sekvenser skall ses som ett nedslag i tiden under mina videoobservationer. När jag analyserar verksamheten i ljustet av de begrepp som används framstår olika sekvenser som jag lyfter fram eftersom de speglar verksamheten generellt. Varje sekvens visar hur barnen blir mötta och förstådda i samspelet med andra via interaktion. Jag har valt olika infallsvinklar utifrån begreppen som jag framkommit vid transkriberingen av de olika sekvenserna. Jag har tagit en sekvens från varje film. I den kvalitativa delen vill jag visa hur de olika begreppen framstår och kan tolkas i den kontext som det visar sig för mig i analysen av empirin. Dessa analyser ger innebörd till de teoretiska begrepp som valts.

Tilliten visar sig i en konflikt mellan några barn

Här under kommer en sekvens från varje videoobservation som analyserats och därmed hur de olika begreppen visar sig. Situationen valdes för att visa hur tillit kan te sig i förskolans kontext. Sekvensen visar också att hen visar intresse för att ingå i en aktivitet med andra barn. Hen kunde inte uttrycka detta och det uppstod en konflikt istället. En konflikt som krävde en pedagog som kunde ge barnen redskap för att barnen skulle förstå varandras intentioner. För att dialogen skall bli tydlig har jag valt att ge de inblandade barnen könsneutrala namn. Jag väljer att behålla hen på det barn som jag observerar detta för att hålla kvar vid kopplingen till filmens namn. Sekvensen är tagen

från videoobservationen av det yngsta barnet i min undersökning. Sekvensen valdes även utifrån att det rådde en samspelande atmosfär under den tiden jag videofilmade. Därför blir den enligt mig inte en lösryckt del utan mer ett sätt att visa mer generellt hur tilliten visade sig på den aktuella avdelningen. Personaltätheten var under videoobservationen 3 barn/pedagog.

Under videoobservationen av hen 1 utspelar sig följande: Sekvensen börjar med att hen sitter med tummen och ett gosedjur. Klockan är tre på eftermiddagen. Sekvensen pågår ca 5 min. Broberg, Hagström och Broberg (2012) menar att på eftermiddagen när det är längesedan barnet träffade sina föräldrar/vårdnadshavare ökar risken för att utforskningssystemet slås av. De menar att anknytning och utforskande hör samman. De beskriver att barn behöver mer riktad uppmärksamhet för att utveckla samspel och kontakt samt mer fysisk kontakt. Yngre barn behöver mer riktad uppmärksamhet än äldre barn beskriver de. Att hen söker kontakt med ett annat barn tolkar jag som att hen är i behov av att känna tillit eller samspela med någon känd person.

Hen sitter under hyllan med tumme och gosedjur går till ytterdörr. Hen försöker att ta ett annat barns hand och försöker få barnet med sig, barnet protesterar. Det står ett barn till i situationen bägge tittar på hen. Dessa barn verkar vara inbegripna i någon form av samspel med varandra. Tintin puttade omkull hen som trillar och börjar gråta. Tintin sätter sig och tittar på hen och tittar upp. (som om finns det någon som kan hjälpa)
Pedagog kommer och lyfter upp Tintin som går iväg och sedan lyfter pedagog upp hen som gråter.
Pedagog- kom till bägge barnen.
Tintin sitter vid fönstret. Pedagog går dit med hen tar bägge barnen intill sig,
Pedagog- vad var det som hände?
Tintin tar sig loss.
Pedagog- nä, nä. Vad var det som hände?
Kim står vid fönstret och säger:
Kim- det var jag som gjorde så på hen.
Pedagog- var det du som gjorde så mot hen. Vad gjorde du?
Kim- viftar och säger något ohörbart det var Tintin som gjorde det.
Pedagog- var det Tintin som gjorde det mot hen?
Pedagog tar då Tintin i handen. Kim står nära kanten på bänken och pedagog ber Kim att akta sig så den inte trillar ner. Kim går ner från bänken och går iväg. (jag kan inte se om Kim sett vad som hänt men det verkar hen ha gjort)
Pedagog, hen och Tintin sitter kvar hen sitter i pedagogens knä, det Tintin tittar ut.
Pedagog reser sig och lyfter ner båda barnen, går iväg räcker ut sin hand och säger:
Pedagog- kom.
Pedagog sätter sig i det stora rummet tar ett barn i knät. Hen tittar och visar att hen vill sitta.
Pedagog- vill du också sitta, finns det något knä över? (tar sedan hen i knät)
Båda barnen går från knät

I den här sekvensen försöker hen att ta kontakt med ett annat barn men kan inte få det andra barnet att förstå sin intention. Det sker ingen verbal dialog i situationen från hen utan här får jag förlita mig till att tolka det icke verbala språket. Enligt interaktionismen är språket viktigt som samspelsmedel, både det verbala och det icke verbala. Goffman (2011) beskriver att den stimuli som gäller för ögonblicket ger besked om vilken roll i interaktionen som den agerande spelar i situationen. Pedagogerna som ingriper i situationen inger trygghet för de involverade barnen genom att sätta sig ner tillsammans med barnen. Tryggheten visade sig genom att barnen känner tillit till pedagogerna. Giddens (2009) beskriver tilliten som ett medel i interaktionen. Vidare beskriver han att kärleksfull uppmärksamhet kommer ur den grundläggande tilliten och har en avgörande betydelse i att koppla självidentitet till andras uppskattning. Han menar även att tilliten är grundläggande för personlig utveckling.

Tryggheten är grunden för utforskande menar Broberg, Hagström och Broberg (2012). Vidare menar författarna att de erfarenheter barnen gör under de första levnadsåren har långsiktiga följder. I situationen tar pedagogerna ett barnperspektiv. Sheridan, Pramling Samuelsson och Johansson (2011) beskriver det genom att pedagogerna har en strävan att tolka och förstå och beskriva barnets inre värld, barns intentioner men då som en relation mellan barnet och andra. Jag tolkar situationen som ett sätt för hen att visa ett intresse av att samspela med barnet genom att hen försöker att ta det andra barnets hand. Kamratskap har en stor betydelse för de yngsta barnen och känslan av intresse för varandra ligger till grund för barns samspel. Ett positivt samspel mellan barn-barn är viktigt för barns trivsel. Bratterud, Sandseter och Seland (2012) menar att när barnen är i tvåårsåldern leker de mer tillsammans och konflikterna blir fler. Då är barnen i behov av mer hjälp och stöttning av de vuxna för att stödja dem i interaktion med andra. För de yngsta barnen handlar trivsel om att få leka, utforska och experimentera utifrån sin egen kropp och med vuxna och barn. Därför krävs närvarande och aktiva pedagoger som utmanar barnen menar författarna Inbördes relationer är viktiga för att ge mening åt barnens trivsel och upplevelser. Därför är de vuxnas roll att se och stödja dessa processer.

Sammanfattning

Genom pedagogens kompetens och att det gavs tid och utrymme för interaktion blev hens erfarenheter positiva och därmed blev hen stärkt i sin identitetsutveckling. Persson beskriver att människor är sårbara och kan fara illa i mötet med andra. Genom pedagogens ingripande i situationen som tog ett barnperspektiv och ingav tillit genom att skapa en trygg situation blev hens erfarenhet att vuxna hjälper och stödjer för att få samspelet att fungera. Erfarenheten blir ett led i hur hen kan agera och vara i förskolan gentemot olika kamrater och vuxna Johansson.

Att möta barn utifrån deras intresse via interaktion

Denna situation kommer jag att i huvudsak belysa hur begreppet intresse kan visas via interaktion. I videoobservationen av hen 2 utspelar sig följande: hen visar ett intresse för att komma upp på skötbordet. Aktiviteten pågår i ca 20 min. Det är 14 barn och tre pedagoger på avdelningen. Personaltätheten på avdelningen under den tid jag videofilmade var 4,7 barn/pedagog vilket är lägre än vad som beskrivs i statistik från Barnverket (2005). Däremot är barngruppen större än vad riktlinjerna beskriver Barnverket (2005) där det står att en småbarnsgrupp (1-3 år) bör vara 10 barn med en spridning 9-12. Hen är 2,5 år och är det äldsta barn som jag observerade. Sekvensen valdes för att visa hur pedagoger tar tillvara på situationer som barnen visar intresse för och i dessa situationer utmana barnen. Sekvensen vill jag även koppla till att barn förhandlar i aktiviteter och därmed skapar strategier och erfarenheter inför framtiden.

(02.13) Hen- Jag titta på barnen där uppe.

Pedagogen- Ska du titta på barnen där uppe? (över skötbordet finns en glasruta där man kan titta in till lekhallen)

Pedagogen- Vill du se barnen i fönstret. Ska vi ta stegen då?

Hen- (drar i stegen) Jag titta på barnen däruppe.

Pedagogen- Kan du få ner stegen där?

Hen- Jag kan inte, hjälpa mig.

Pedagogen- Ska vi hjälpas åt? Vi drar ut stegen, vi drar ut den hela vägen. Så klättra vi försiktigt där nu.

(06.00) Hen- Ja kan

Pedagogen- Ja du kan

Hen lyckas sätta i proppen och uttrycker ett glädjetjut.

Pedagogen- Ja titta det gick

Hen- Igen

Pedagogen- Igen

(05.31) Hen tar loss och sätter dit proppen, Uttrycker lycka med hela ansiktet. Upprepar flera gånger uttrycker glädjetjut och sträcker armarna i luften

(07.59) Barnet som tidigare klivit upp på skötbordet börjar på med proppen. Hen böjer sig ner och skrattar när det andra barnet fått i proppen. Hen sätter på vattnet.

(14.00) Hen- Hjälp mig

Pedagogen- Nej du kan jättebra eller så får du fråga(kamratens namn)

Hen- Hjälp mig (till det andra barnet)

Det andra barnet tar tag i strumpan men får inte av den.

Hen pekar på mig- Vad är det?

Pedagogen- Ja vem är det?

Hen- Hjälp mig

Pedagogen- Fråga (namnet på det andra barnet) hen kan hjälpa dig.

Hen- Nä du

Pedagogen- Nej du kan

Hen sparkar med benen- Nä du

Pedagogen- Du eller (det andra barnet) kan.

Det andra barnet vänder sig mot hen och försöker men det går inte. Barnet ruskar på huvudet när pedagogen uppmanar det till att hjälpa hen

Hen- hjälp mig

Pedagogen- Jo ni kan tillsammans

(17.15)Hen- Jag kan inte, Hjälp mig

Hen- Jag kan inte, Hjälp mig

Hen- Jag kan inte, Hjälp mig (upprepar flera gånger)

Pedagogen- jo du kan jättebra själv, de åker av jättebra.

Pedagogen- Du får fråga kompisarna. Ett annat barn drar ner byxorna.

Hen- Hjälp mig (flera gånger)

(22.20)Till slut hjälper pedagogen hen, tillsammans med ett annat barn.

Situationen visar en dialogen som förs i avdelningens tvättrum. Atmosfären som råder är en samspelande atmosfär, vilket kännetecknas av Johansson (2011) av lyhördhet och närvaro i barns livsvärld. Med lyhördhet avses att pedagogen försöker att förstå barnets intentioner. Lyhördheten är utmärkande för en samspelande atmosfär. Det sker ett positivt möte mellan barnen. Pedagogen ger tid och utrymme för barnens intention och följer deras intresse. Barnen utmanas och ges möjlighet till att utforska i aktiviteten. Pedagogen är stöttande och för verbal dialog samtidigt som hon tolkar barnens intentioner via att tolka det icke verbala. Det finns ett grundläggande behov av att relatera till andra enligt interaktionismen. Detta visar sig i den här situationen genom en samspelande interaktion mellan pedagog-hen som ger möjlighet och stöttning i att det uppstår ett tillfälle för hen-barn att samspela med varandra och därmed utveckla ett kamratskap. Samspelet mellan barnen syns tydligt när det barn som ska klättra upp på skötbordet och sätta i proppen och

hen skrattar. När hen böjer sig ner och skrattar tillsammans med det andra barnet kopplar jag det till Goffman (2011) dramaturgiska perspektiv där han menar att alla spelar teater och vill göra intryck på sin publik. Med teater här avser jag att barnen tar en roll i interaktionen som sker. Jag vill även koppla det till Mead (1995) som beskriver att även om vi inte är medvetna om det tolkar andra människor vårt handlande. Han beskriver att medvetandet uppstår och utvecklas i sociala processer vid social interaktion. Utifrån detta blir min tolkning att erfarenheten som hen gör i situationen blir en del i utvecklingen av den person hen utvecklas till.

Under transkriberingen av observationen uppmärksammar jag att hen flera gånger säger – hjälpa mig. Vid några tillfällen hjälper pedagogen hen men vid flera tillfällen uppmanas hen till att fråga en kamrat. Min tolkning av detta blir att pedagogen vill att hen ska känna att hen kan själv eller att barn lär av varandra genom att hjälpa varandra. Pedagogen kan vilja rikta hens uppmärksamhet till att hen har kunnat detta tidigare och därmed är detta en erfarenhet som hen redan har enligt pedagogen. Jag menar att tilliten till den egna förmågan och tilliten till att våga fråga en kamrat eller pedagog kan bli den erfarenheten som hen får här. Giddens (2009) beskriver att mänskligt beteende är påverkat av förmedlade erfarenheter. Vidare beskriver han att den grundläggande tilliten är andra personers objektvärlds kontinuitet som härstämmer från barnets tidigare erfarenheter. Vidare kan detta ses i ett maktperspektiv där den som frågar och får ett nej eller huvudskakning, där jag utifrån Foucault (2008) uppfattar det som att den som äger makten, i detta fall pedagogen, har ett ansvar kring hur den sociala inramningen är och inflytande på hur interaktionen kommer att fortgå. Jag vill även lyfta fram att hens erfarenhet i situationen även föregicks av ett positivt stödande när hen frågade om hjälp. Erfarenheten hos hen kan bli att när jag frågar om hjälp får jag det ibland och ibland inte, detta kan bli en osäkerhet hos hen. Sheridan, Pramling Samuelsson och Johansson (2011) beskriver att intresse varierar i intensitet där barnen växlar mellan koncentration och engagemang när de samspelar med andra barn. Vidare beskriver de att när det gäller kamratsamspel socialiserar och lär de varandra. Utifrån detta menar jag att det kan ha varit pedagogens intention när hon uppmanar hen att fråga ett annat barn om hjälp. Jag kan även här se det som om att hen försöker att ha en strategi i förhandling som Alvestad

(2010) beskriver. Strategin kan vara att hen vill se vad som händer när hen ber om hjälp. Pedagogen gör enligt mig bedömningen att hen är kompetent att klara detta själv. Vilket visar sig genom att hen klarade det och när hen inte gjorde det grep pedagogen in.

Sammanfattning

Det råder en samspelande atmosfär i sekvensen. Den samspelande atmosfären kännetecknas av en lyhördhet inför barnet och en närvaro i barnets livsvärldar och en avspändhet inför överträdelse av gränser (Johansson 2011). Hen visar ett intresse för att komma upp på skötbordet. Pedagogen förstår hens intention och utmanar hen och en kamrat i aktiviteten. Pedagogen möter hen i hens livsvärld. Vilket innebär att pedagogen är lyhörd, närvarande och visar intresse för barnets intentioner. Interaktionen som sker utgår från intresse och tilliten visar sig i sekvensen. Hens erfarenheter blir positivt stödjande.

Att hålla kvar ett intresse när interaktionen inte fungerar helt

I denna sekvens vill jag visa hur begreppet intresse synliggjorts under transkriberingen av min empiri. Sekvensen valdes för att den visar hur ett intresse kan hållas kvar av barnet även om barnet inte helt får stöd i interaktionen med andra barn från pedagogerna. I utdragen från sekvensen har jag valt att ge barnen som ingick könneutrala namn. Detta för att det skall vara lättare för läsaren att förstå dialogen. I analysen av videoobservationen av hen 3. Hen är 2,2 år. Denna sekvens är från en åldersblandad avdelning. Sekvensen valdes utifrån att hen behöll sitt intresse för kassapparaten under hela den timma jag videoobserverade. Sekvensen valdes även för att de äldre barnen lät hen delta så länge någon pedagog var närvarande. Hen har en intention att leka med en kassapparat som finns på avdelningen. Det är sju barn och två pedagoger på avdelningen, vilket gör 3,5 barn/pedagog. Jag har i slutet på dialogen tolkat in min egen reflektion kring makt. Med makt i detta avseende avser jag min egen roll utifrån att jag är vuxen och barnet som lyfter undan söker någon form av reaktion eller bekräftelse hos mig. Vilket vet jag inte eftersom jag inte diskuterat detta med barnet. Situationen blev tydlig för mig vid transkriberingen. Detta visar att videoobservationer ger möjlighet till att upptäcka saker i efterhand när man går tillbaka till materialet.

Hen böjer sig fram och tittar på kassaapparaten.
De andra två barnen som jag valt att kalla Kim och Robin, håller på och turas om att lägga i pengar.
Det ena barnet puttade undan hen och säger:
Kim- nej nej Hen flera gånger och försöker att lyfta undan hen
Hen skriker och klamrar sig fast vid fönsterbänken. Hen tar sin hand och skjuter undan Kim. Kim fortsätter och säger:
Kim- nej nej hen
Pedagog kommer
Pedagogen- vad händer?
Kim- hen ska inte sitta här
Pedagogen- säg så här till hen, jag satt där. (samtidigt flyttar pedagogen hen åt sidan.)
Hela tiden tittar hen intresserat på kassaapparaten. När pedagogen har flyttat hen åt sidan så ser hen nöjd ut. Hen går till andra sidan av kassaapparaten och undersöker den.
Kim- nej du får inte.
Hen tittar ut, vänder åter fokus mot apparaten. Kim och Robin drar den åt sidan. Hen böjer sig fram.
Det kommer ytterligare ett Mica som får plats utan protester från de två första. (Mica är jämnårigt med de två)

Hen kryper upp på fönsterbrädan. Varje gång hen rör kassaapparaten säger Kim och Robin
-NEJ NEJ.
Robin försöker lyfta undan hen. (Robin ser på mig och avbryter makt)

De två barnen som är vid kassaapparaten är ca 5 år. De uttrycker verbalt att de inte vill att hen ska vara där. Detta kan bero på att de inte känner tillit till hen och därmed inte blir trygga med att hen är delaktig i aktiviteten. Barnen lät vid något tillfälle ett annat barn som är jämnårigt med hen vara med. Broberg, Hagström och Broberg (2012) menar att de yngsta barnen i förskolan behöver mer riktad uppmärksamhet för att utveckla samspel och kontakt. Vilket enligt mig blev tydligt i situationen. Bratterud, Sandseter och Seland (2012) beskriver att det att yngre barn kräver mer närvarande vuxna som stödjer barnen. Enligt interaktionismen kommer sättet vi möter barnen på i ögonblicket ha en avgörande betydelse för hur barnet kommer att agera fortsättningsvis. I sekvensen får inte hen tillträde till aktiviteten utan möts av nej nej från de äldre barnen. När hen får tillträde är det så länge som pedagogen är närvarande. Situationen visar även upp ett maktförhållande, där de äldre barnen har makten att bestämma vem som får vara med. En viktig aspekt i interaktion är barns samspel, ömsesidighet, intresse, makt och konflikter. Det är dessa aspekter som bygger barns interaktion. Jag kan enbart spekulera i varför situationen blev som den blev eftersom jag inte har tillräckligt med underlag för att tolka ett mönster i detta. Jag tolkar en viss oro i situationen och min tolkning är att det kan råda en instabil atmosfär som innefattar både en närhet och ett visst emotionellt avstånd till barnen, detta utifrån att de äldre barnen inte har redskap för hur de ska bemöta hen vid kassaapparaten.

Efter fyra minuter återkommer hen till kassapparaten och följande utspelar sig.

Hen går till kassaapparaten, tar ett fönstersnöre i munnen. Håller först ett avstånd till apparaten men kryper närmare och närmare sträcker fram handen och möts av

Kim- nej sluta

Hen stannar kvar iakttar de två barnen när ingen håller i apparaten försöker hen ta den men blir bryskt fråntagen den av Robin.

Efter ytterligare en minut återkommer hen till kassapparaten.

Hen springer ut tar en plastsked stoppar den i munnen springer runt. Åter fram till kassapparaten där har barnen satt plastbestick i skarven. Hen tar bort en. Kim tar tillbaks den och sätter fast den igen.

Hen tar loss den

Hen- ton ton

Kim- nej och försöker få fast den igen.

Hen håller kvar sin hand. Hen tittar vad barnen gör och växlar med att titta ut. När hen kommer nära säger

Kim- nej hen och viftar undan hen

Hen försöker komma åt apparaten

Kim- Nej Nej Nej (med arg röst)

Pedagogen- Vad är det Kim

Robin- nu hade Kim den

Kim tar för att få undan hen.

Pedagog- berätta

Robin- när Kim hade den så får inte hen den

Pedagog- får inte hen var med här? Varför?

Kim – för vi var här först

Pedagog- kan ni inte bjuda in hen i leken?

Robin - nej det finns bara plats för två i leken.

Pedagog- vad tycker ni att vi ska göra med hen?

Kim- eller tre

Pedagog- då är ni ju tre

Hen rör på apparaten.

Kim – nej

Pedagog- man kan ju visa hen, hen är ju lite mindre.

Kim- hen nu är det din tur(Kim får beröm av pedagogen)

Hen får stoppa i pengar

Kim- ja (Robin tittar på mig)

Hen får stoppa i pengar igen

Pedagog- har gått

Kim- nej hen och puttar undan hen skjuter apparaten mot Robin.

Hen möts återigen av nej från de äldre barnen. Pedagog- som kommer försöker att lösa konflikten men så fort pedagog- går möts hen av nej. Erfarenheten som hen får i denna situation så som jag kan se det är att de äldre barnen behåller makten över kassapparaten. De vet att pedagog- vill att hen ska få delta och låter hen göra detta så länge som pedagog- är närvarande. Goffman (2011) beskriver att det team som har kontroll över inramningen kan uppleva en känsla av säkerhet. Med team i den sekvens avser jag de två äldre barnen som hade kontrollen över kassapparaten och som behöll den. Hens

erfarenheter i situationen visar sig lite senare när hen är vid kassaapparaten med ett jämnårigt barn. I situationen under beskriver jag att hen borstar sig ut i hallen, jag avser då att hen har en sopborste i handen som hon går med.

Hen borstar sig ut i hallen in i köket in i lekhallen. Klättrar upp på bänken vid fönstret där kassaapparaten står pekar på barnet som sitter vid den. Detta barns förälder kom.
Inget barn är nu vid kassaapparaten och hen går fram till den undersöker den tar pengar och stoppar i ser helt förtrogen ut med hur den fungerar, stoppar i pengar försöker titta i apparaten. Ett barn en jämnårig kommer med ett föremål och säger
Tintin- här
Hen försöker stoppa i föremålet. Bägge barnen försöker. Hen drar till sig apparaten
Hen- nej
Hen verkar hela tiden även se vad som händer på utsidan.
Hen håller upp pengan mot mig
Hen- hjälpa mig
Pedagogen – titta, till den jämnårige. Ska du fråga om hen vill ha hjälp
Hen- nej
Tintin kommer fram
Hen- något ohörbart
Tintin ger små granar till hen och säger
Tintin- tack
Hen- hjälpa mig (de verkar samspela) hen stoppar en peng i munnen
Pedagogen- nej inte den i munnen
Båda barnen tar pengan i munnen.
Pedagogen- ni får inte ha dem i munnen

Utifrån sina erfarenheter säger hen nej till den jämnårige som vill vara med. Johansson (2011) beskriver att barn lär sig hur de bör agera och vara i förskolan gentemot olika kamrater och vuxna. Vilket blir tydligt i situationen ovan. Hen använde sig av sin tidigare erfarenhet från de äldre barnen där de sagt nej till hen. Sheridan, Pramling Samuelsson och Johansson (2011) beskriver intersubjektivitet som ett villkor för interaktion. Intersubjektivitet innebär strävan och förehavanden som uttrycks i handling med andra. Svaret nej från hen kan även innebära att hen känner avsaknad från att få ha en vuxen för sig själv. Detta kan medföra att barn utvecklar en aggressivitet enligt Ellneby (2008). Tolkningen gör jag utifrån att hen vänder sig till mig och säger ”hjälpa mig”. Det kan även betyda att hen inte känner tillit i situationen och kände ett behov av att en vuxen gick in och gav stöd i situationen.

Videobestämningen avslutas med att hen sitter själv vid kassaapparaten i 8 min.

Hen går åter till kassaapparaten
Hen- hjälpa mig (tittar på mig)

Hen kunde hålla kvar vid intentionen att vara vid kassapparaten under hela timman jag filmade. Hen möts av många nej från kamrater. Vuxna försöker att hjälpa hen in i aktiviteten men lyckas inte. Bratterud, Sandseter och Seland (2012) beskriver att det är inte enbart tid och möjlighet som begränsar vuxen-barn interaktion och stödjande utav utan även att kompetens saknas kring detta hos de vuxna. Goffman (2011) menar att vi försöker kontrollera och styra den information som överförs när vi presenterar oss. Informationen ligger sen till grund för andras intryck av oss, vi befäster våra ”jag” och identitet i denna process och genom att vara sin egen publik upprätthåller vi beteendenormer.

Sammanfattning

I denna sekvens håller hen kvar ett intresse, hen möts av både avvisande och förståelse. Tilliten visade sig utifrån att de andra barnen inte verkade ha tillit till hen. Det råder en instabil atmosfär genom att ibland får hen vara med och ibland blir hen avvisad. En instabil atmosfär kännetecknas av både en närhet och ett visst emotionellt avstånd (Johansson 2011). Erfarenheterna som hen gjorde blev en strategi som hen lärde utifrån att interaktionen med de äldre barnen inte fungerade helt. Denna strategi visade sig genom att hen använder sig av samma förhållningssätt gentemot det barn som ville ha tillträde till kassapparaten som hen själv blivit mött med.

Hens erfarenheter när det försöks att skapa ett intresse

Sekvensen valdes utifrån att under hela min videoobservation var detta ett generellt mönster, alla skulle vara i samma rum hela tiden, och det erbjöds olika aktiviteter för att skapa ett intresse. Hen är 1,10 år. Under videoobservation av hen 4 år alla 11 barn och två av pedagogerna inne i avdelningens lekhall under hela den timman jag filmade. En av pedagogerna var och diskade och slängde skräp och var inte närvarande under den timman jag videoobserverade. Eftersom jag inte frågade vad pedagogen gjorde kan jag inte veta exakt, utan jag förhåller mig till det som blev synligt för mig. Johansson (2011) beskriver att ibland är vuxna fokuserade på egna samtal eller andra göromål. Om alla pedagoger som var i tjänst på avdelningen var närvarande hade det betytt att det varit 3,3 barn/pedagog, nu blev siffran 5,5 barn/pedagog.

Mitt i rummet står en rutschkana dit många barn söker sig. Bratterud, Sandseter och Seland (2012) beskriver att när bemanningen är lägre och barngruppen större tenderar barnen att bli behandlade som en massa. Med massa tolkar jag det som att alla barn skall vistas i samma rum och göra likvärdiga saker samtidigt. Detta blev tydligt för mig att så var fallet i denna situation eftersom dörren till rummet stängdes och alla barn skulle vistas i samma rum. I situationen tolkar jag det som att det råder en kontrollerande atmosfär som innebär att vuxna har en strävan efter att ha kontroll. Barnen erbjöds olika material från de vuxna i ett försök enligt mig att hålla dem sysselsatta. I situationen nedan erbjuder pedagogen sjalar, när det inte finns tillräckligt med sjalar erbjuds bollar. Trots att pedagogen erbjuder olika material så återkommer pedagogen till att hen ska gå och tvätta sig vid två tillfällen under de ca 5 min som sekvensen pågår.

3.30:Pedagogen- ska du också tvätta dig?

Hen- ja

Pedagogen- du får vänta lite det är fullt där inne

Hen går till dörröppningen torkar näsan med tröjarmen, tittar på mig och går baklänges

Pedagogen- ska vi leka med sjalarna

Hen – något ohörbart mot mig

Hen går fram till sjalarna tar en sjal från ett annat barn och tittar på den

Pedagogen- hen man tar inte från någon annan

Barnet går fram till hen och pedagogen går med

Pedagogen- hen kan du ge tillbaks till barnet. Barnet hade den kan du ge tillbaks den. Du kan få en egen sen

Det andra barnet tar” sin” sjal

Hen går till hyllan där sjalarna brukar vara

Pedagogen- ska du gå och tvätta dig istället?

Hen står vid hyllan och tittar på de barn som har sjalar. Pedagogen ser om det finns fler sjalar, men det finns det inte

Pedagogen- vill du ha en boll istället?

Hen- ja

Hen får en boll som hen tappar och ett annat barn tar den.

Hen gnäller till

Pedagogen- (till det andra barnet) hen hade den du ska få en annan boll.

Hen får tillbaks ”sin” boll tappar den ett annat barn tar den

Hen gnäller till

Pedagogen- vad hände nu då? Tog din boll.... Tog du hens boll. Du kan få en annan

Pedagogen- ge tillbaks bollen till hen

Barnet ger tillbaks bollen hen ser nöjd ut

Hen lyfter upp sin boll och skrattar

Pedagogen- ja så

Hen släpper sin boll. Nu finns det sjalar.

En sjal läggs på huvudet på ett barn som har en sjal i handen

Pedagogen- ska vi spöka?

Hen tittar på golvet. Hen tar sjalen men ser att ett barn tar bollen

Pedagogen- men nu hade du ju den

Hen slänger sjalen tar en annan boll. Barnet som hade bollen kommer och får bollen med pedagogens hjälp

Pedagogen lägger sjalen på hens huvud
Pedagogen- var är hen?
Hen ler och ser nöjd ut. Leken upprepas två gånger. Ett barn kommer och tar sjalen från hens huvud
Pedagogen- var är hen?
Pedagogen- nu får du nog gå och tvätta dig
8.55 hen släpper sin sjal och går med och tvättar sig.

I situationen en del av kommunikationen via uppmaningar. Jag avser då upprepningen av att ”du skall gå och tvätta dig”. Detta framkommer även i Bratterud, Sandseter och Seland, (2012) undersökning som visar att mycket av barns kontakt med pedagoger sker via uppmaningar. Jag tolkar det även som bristande erfarenhet hos pedagogerna vilket gör att de vill ha alla barn i samma rum. Med erfarenhet i detta fall menar jag att utifrån min kunskap kring pedagogerna som är att en är nyexaminerad förskollärare och kan därför känna sig tryggast med att ha alla barn i ett rum, detta för att de kanske vill veta när vårdnadshavarna kommer var barnen är. Pedagogerna kan anse att alla barn behöver vara i samma rum så att pedagogerna kan ha kontroll på vad som händer. Här kan det finnas en risk för en övertolkning av situationen och hur den ter sig för mig. Vidare kan det även tyda på att pedagogen har goda erfarenheter av att alla barn är i samma rum. Vilka blir då hens erfarenheter i interaktionen med pedagogerna? Genom att jag ser att olika direktiv ges till hen blir situationen lite förvirrad och min tolkning blir att eftersom hen erbjuds material som inte är tillgängligt och när hen har det blir hen uppmanad att gå och tvätta sig så hamnar erfarenheten under tillit, då hen kan ha svårt att förstå den vuxnes intentioner trots att det finns flera samspelande situationer. Den grundläggande tilliten är en förutsättning för självidentitetens uppbyggnad, istället blev hen förvirrad av alla olika uppmaningar. Enligt Giddens (2009) behöver inte tilliten vara kopplad till personer i synfältet. Därför behöver det inte betyda att det påverkar hen i någon större utsträckning i framtiden om hen har andra omsorgspersoner som hen känner tillit till, men tilliten till pedagogerna på förskolan kan bli påverkad. Broberg, Hagström och Broberg (2012) beskriver att erfarenheterna som barn gör i relation med andra än föräldrarna har stor betydelse för ett barns hela utveckling samt vilka erfarenheter de gör i livet. Enligt detta kan hens erfarenhet bli att bortse från vad vuxna säger och gör och lägga beslag på material som hen vill ha. Situationen präglas av att pedagogerna verkligen vill att barnen ska vara nöjda och få ingå i olika aktiviteter.

Sammanfattning

I denna sekvens försöker pedagogerna att skapa ett intresse hos barnen genom att erbjuda barnen att delta i olika aktiviteter. Det erbjuds flera olika material men det är aldrig tillräckligt mycket så att det räcker till alla barn. Tilliten blev frånvarande och det mesta känns förvirrat kring vad pedagogerna vill göra barnen intresserade av. Det råder en kontrollerande atmosfär. En kontrollerande atmosfär kännetecknas av att vuxnas strävan efter kontroll. Den kontrollerande atmosfären behövs inte förstås i negativ form (Johansson 2011). Sekvensen innehåller flera uppmaningar. Erfarenheterna som hen gör kan bli att bortse från vad pedagogerna säger.

Frekvensen av interaktion

Jag väljer att presentera mitt resultat även i en kvantitativ del. Detta kan i sammanhanget ses både som ett förberedande inför den kvalitativa delen så som Alvesson och Sköldberg (2010) beskriver det utifrån Blumer. Inom symbolisk interaktionism förordas en kvalitativ metod snarare än en kvantitativ. Då en kvantitativ metod används ses den som förberedande. Resultatet presenteras i frekvenser, för att se hur ofta interaktion uppstår samt om denna interaktion utgår från ett intresse eller visar barnet tillit. Alvesson och Sköldberg (2010) beskriver att hur de empiriska begreppen uppträder i den empiriska delen skall studeras hur de uppkommer i kontexten.

Sammanställning av tid vid olika interaktions tillfällen

Här under presenteras en sammanställning av hur lång tid interaktionen pågår mellan de olika parterna. Detta för att finna mönster i min studie. Jag har inte kunnat se något mönster i att det pågår längre eller kortare stunder av interaktion utifrån barngruppernas storlek eller personaltäthet. Interaktionen som pågick i 10-20 min var vid det ena tillfället på den avdelningen med 14 barn vid observationstillfället och andra gången där det var 6 barn vid observationstillfället. Utifrån detta kan inte jag dra någon slutsats om att barngruppens storlek haft betydelse för hur lång tid den samspelande situationen varat.

	Sammanlagt	Tid ca 1 min	Tid 2-5 min	Tid 6-10 min	Tid 10-20 min
Interaktion barn-pedagog	36 gånger	25 gånger	10 gånger	1 gång	
Interaktion barn-barn	10 gånger	7 gånger	3 gånger		
Interaktion barn-barn-pedagog	17 gånger	2 gånger	11 gånger	1 gång	2 gånger

Interaktionen mellan barn-pedagog, barn-barn och barn-barn-pedagog varade olika lång tid. De flesta tillfällena av interaktionerna sker mellan barn-pedagog, och den är oftast väldigt kort (ca 1 min). Här tolkar jag det till att det kan vara brist på tid och utrymme för att den ska pågå längre tid. Då menar jag att det kan saknas utrymme för att stanna upp och samspela med barnen för att utmana dem eller utveckla ett samspel. Jag vill även koppla det till vad Johansson (2011) beskriver som (envägs)kommunikation då hon menar att det är mindre vanligt att vardagliga situationer används till kommunikation mellan vuxna och barn. Det kan även tyda på att pedagogerna saknar kompetens till att se och uppmärksamma barnen. Det kan även bero på att barnets intresse för samspel inte fanns kvar under några längre perioder. Barngruppens storlek och personaltäthet kan spela roll i det att de flesta samspel är korta. Jag vill dock påpeka att den situation som pågick längst var i den gruppen det var flest barn.

Social interaktion ger aktörerna möjlighet till att utveckla och etablera karaktärsegenskaper, identiteter. Med karaktärsegenskap menar jag utifrån Goffman att man spelar en roll. Med roll avser jag att du uppträder utifrån det som du tror förväntas av dig. Detta har sin utgångspunkt i hur du tidigare blivit mött av vuxna och andra barn. Den ger också möjlighet att utöva social kontroll, makt och dominans. Språket är viktigt som samspelsmedel - det verbala och det icke-verbala. Tyngdpunkt läggs vid kroppsspråk, såsom gester, rörelsemönster och dylikt. Språket är inte bara ett medel för utbyte av ord

och tankar. Det är även en social handling. Man presenterar sig. Hur barn agerar verbalt eller kroppsligt med gester, ord och tonfall i förhållande till andra och att andra reagerar betecknas som samspel. Det krävs någon form av kommunikation för att det ska uppstå ett samspel. Barn lär sig hur de bör agera och vara i förskolan gentemot olika kamrater och vuxna. Om barnen inte blir sedda och bekräftade i sina interaktioner kommer deras språk och kommunikations utveckling att påverkas. Det är vid tre tillfällen som jag kan se interaktion barn-barn som varar 1-5 min. vilket får mig att fundera kring vilket stöd barnen får för att utveckla kamratskap sinsemellan.

Den interaktion som varade i 1 minut mellan barn-barn utmynnade i de flesta fall att äldre barn som sa nej nej. Bratterud, Sandseter och Seland (2012) beskriver att ett positivt samspel mellan barn-barn är viktigt för barns trivsel. När barnen är i tvåårsåldern leker de mer tillsammans och konflikterna blir fler och då är barnen i behov av mer hjälp och stöttning av de vuxna. Broberg, Hagström och Broberg (2012 s. 14) menar att organisationen för barn mellan ett-tre år bör vara annorlunda än den för barn fyra-fem år. De beskriver detta utifrån att barns erfarenheter under de första levnadsåren kan ha långsiktiga följder. De gör en hänvisning till (Sroufe, Coffin & Carlsson 2010; Thompson 2008) erfarenheter som barn gör i relation med andra viktiga personer förutom föräldrarna. Som viktiga personer räknas pedagoger i förskolan och de har stor betydelse för ett barns hela utveckling samt vilka erfarenheter de gör i livet. Vidare menar de att de yngsta barnen i förskolan behöver mer riktad uppmärksamhet för att utveckla samspel och kontakt samt mer fysisk kontakt.

De tillfällen interaktion sker under längre tid är det oftast fler barn som medverkar. Det var interaktion utifrån att barnet själv initierade ett intresse och pedagogen var lyhörd och införde barnet i interaktion. Jag tolkar det här som så som Johansson (2011) beskriver att pedagoger har olika strategier för att ta fasta på barnens intentioner och pedagogen försöker anpassa sitt arbetssätt till att möta barnet i deras intresse, initiativ och önskemål. Det var även ett tillfälle när pedagogerna iscensatte en aktivitet som lockade barnen till att delta. I båda dessa interaktionstillfällen fick jag se och uppleva ett samspel som involverade flera barn och som tydde på ett barnperspektiv med en strävan att tolka,

förstå barnets inre värld, barns intentioner. Dessa sekvenser visade på en barnnära verksamhet som präglades av lugn och trygghet. Sekvenserna visade på kompetenta pedagoger som utmanade barnen i deras intresse och skapade tillit till barnen.

Den situation som visar interaktion mellan barn-pedagog som varar 5-10 minuter utspelar sig i tvättrummet med det yngsta barnet i undersökningen. Barnet skulle tvätta sig. Pedagogen förde samtal med hen under hela aktiviteten och beskrev vad pedagogen gjorde. Under flera tillfällen såg jag att pedagog och barn hade ögonkontakt i spegeln över handfatet. Hen blev bekräftad i situationen. Vilket även bekräftas i resultatet som visar variationer i det som Johansson (2011) beskriver hon hur pedagoger ständigt kommunicerar med barnen för att bekräfta det de uttrycker. Här vill jag beskriva det som att det råder en samspelande atmosfär (Johansson 2011) som kännetecknas av en lyhördhet och närvaro i barnens livsvärld.

Sammanfattning

De flesta interaktionerna sker mellan barn-pedagog, och den är oftast väldigt kort. Det är vid två tillfällen som jag kan se interaktion barn-barn som varar 1-5 min. Den interaktion som varade i 1 minut mellan barn-barn utmynnade i de flesta fall att äldre barn som sa nej nej. Det är vid fyra tillfällen som interaktionen pågår mellan 6-20 minuter. De tillfällen sammanhängande interaktion sker under längre tid är det oftast fler barn som medverkar.

Sammanställning av antal gånger tillit, intresse och uppmaningar visade sig

Utifrån de olika tillfällena har jag delat in de olika interaktionstillfällena utifrån tillit och intresse. Tillit och intresse är två av begreppen som jag analyserade mot för att kunna se vilka erfarenheter barnen gör utifrån hur jag tolkar det och vilken betydelse detta kan få för barnens identitetsutveckling, så som jag förstår det. Vad som även blev intressant var att se hur många tillfällen av interaktion som skedde via uppmaningar. Dessa uppmaningar skedde både från pedagoger och från andra barn. Jag valde att presentera dessa tillfällen för att även genom uppmaningar sker interaktion och därmed bildar det en erfarenhet för barnet. Under intresse har jag räknat in de tillfällen när barnet i samspel med andra barn visar ett intresse för att samspela. När det gäller tillit tolkar jag in de

tillfällen när barnet söker trygghet och bekräftelse. Tabellen nedan redogör även för antal uppmaningar, vilket inte tidstabellen gör.

	Samanlagt antal gånger	Tillit	Intresse	Uppmaningar
Interaktion barn-pedagog	57 gånger	26 gånger	10 gånger	21 gånger
Interaktion barn-barn	21 gånger	4 gånger	6 gånger	11 gånger
Interaktion barn-barn-pedagog	17 gånger	4 gånger	13 gånger	

De flesta barn visade tillit i interaktion med vuxna. Detta kunde ta sig uttryck genom att hen sökte en famn att sitta i när hen gick omkring utan vad jag kunde se som ett bestämt mål. Det kunde även visa sig i att pedagogen satte sig ner och bekräftade hen som gick omkring med ett gosedjur och tumme i munnen. Tilliten kunde också visa sig genom att hen sa-hjälpa mig, det tolkar jag som om att hen sökte hjälp och bekräftelse. Tilliten är ett medel i interaktion. Att känna tillit till viktiga personer i sin närhet har stor betydelse för barns utveckling samt vilka erfarenheter de gör. Utifrån detta är det viktigt att pedagoger har kompetens och tid för att bekräfta barnen i deras sökande av bekräftelse för att skapa tillit och därmed trygghet. Seland (2009) beskriver att det är ett dilemma för pedagogerna att ta tillvara på de barn som söker trygghet. Broberg, Hagström och Broberg (2012) beskriver att lärandet förutsätter en god omvårdnad, vilket innebär att barnen ska känna sig trygga. Det ska finnas en famn att bli tröstade i och att utforskande i form av lek är av stor betydelse.

Yngre barn har ett större behov av kontakt med vuxna än äldre förskolebarn detta utifrån att de har svårare att ta instruktioner i grupp och har svårt att organisera gruppaktiviteter på egen hand. På eftermiddagarna när det är länge sedan barnet träffade sina föräldrar/vårdnadshavare ökar risken för att utforskningssystemet slås av då barn i

förskolan möter många vuxna och andra barn under en dag och barns tilltro kan försvinna vid för många byten av vuxna. Barnen påverkas av att aldrig få ha en vuxen för sig själv. För varje ny vuxen eller nytt barn ökar antalet relationer, barn mår bättre i mindre grupper menar Broberg, Hagström och Broberg (2012). Som betydelse i min studie vill jag koppla detta till att de yngre barnen på eftermiddagarna har ett större behov av att få känna tillit till någon vuxen. I stora grupper kan de uppvisa nedstämdhet och apati. Ellneby (2008) beskriver att delat utrymme och andra påfrestningar samt avsaknad av att få ha en vuxen för sig kan utveckla aggressivitet.

Giddens (2009) menar att en förutsättning för en trygg mänsklig existens är barnets tillägnelse av rutiner och att behärska den är mer än att anpassa sig till en given värld av personer och objekt. Han beskriver att verkligheten inte lär kännas genom att den uppfattas som den är utan som ett resultat i den dagliga praktiken som skapas via skillnader. Verkligheten är inte bara här och nu utan även det som är frånvarande (ibid). Broberg, Hagström och Broberg (2012) beskriver att anknytningssystemet intar ett viloläge om barnet är oroligt och inte känner sig tryggt. Författarna menar att på eftermiddagarna när det är länge sedan barnet träffade sina föräldrar/vårdnadshavare ökar risken för att utforskningssystemet slås av. Med utforskningssystem tolkar jag författarna att de menar att under eftermiddagarna har barnet svårare för att finna intresse för aktiviteter pga. de inte känner sig lika trygga. Jag tolkar författarna som att anknytning och utforskande hör samman därför blir det viktigt att barnet blir bekräftat.

Forskning visar att barns samspel, ömsedighet, intresse, makt och konflikter är det som bygger barns interaktion. Barns position ger dem handlingsutrymme som skapas genom förhandlingar som är en del av barnens interaktion menar Sheridan, Pramling Samuelsson och Johansson (2011). Andra dimensioner som är viktiga i barns samspel är kreativitet, fantasi och lekfullhet menar de. Vidare beskriver de att en grundläggande norm i barnkultur är ömsesidighet vilken är en förutsättning för sociala relationer. Vid några tillfällen kunde jag se att barnen sökte tillit hos varandra. Interaktion via intresse kunde te sig via att några barn förflyttade sig mellan olika rum där jag kunde se att via blickar

skedde detta i ömsesidighet. Tilliten mellan barn-pedagog visade sig genom tillfällena då hen uttrycker -hjälpa mig.

Jag kan se i mina videofilmer att barnen har stort utrymme att välja aktivitet utifrån eget intresse. Bratterud, Sandseter och Seland (2012) rapportens fokus ligger både på barn, föräldrar och anställda. Barnen upplever att vuxna inte har tid. Vilket får betydelse för barnens trivsel, lyhördhet och barns inflytande. Vidare beskriver de att barnen uttrycker att de vill bli tagna på allvar och mötas med respekt. De vuxna ska se-höra och förstå dem samt att de ska vara med och bestämma om sin dag. Barnen känner sig mer delaktiga i de aktiviteter som de själva iscensatt. Min studie visar på att barnen visar intresse för aktiviteter som de själva iscensätter och aktiviteter som de vuxna iscensätter. Jag har kunnat se att barnen blivit delaktiga i olika typer av aktiviteter. Detta visar sig både i den aktivitet som innefattade alla barn på avdelningen som arbetade med lera och i den aktivitet som utspelade sig i tvättrummet där barnet visade intresse för hur proppen sattes i tvättfatet. I båda situationerna kunde jag se hur barnen samspelade både med pedagogen och med andra barn.

Sheridan, Pramling Samuelsson och Johansson (2011) beskriver att kamratskap har en stor betydelse för de yngsta barnen. De refererar till Elin Michelsen som menar att det är känslan av intresse för varandras agerande som ligger till grund för barns samspel. Intresse varierar i intensitet, barnen växlar mellan koncentration och engagemang när de samspelar med andra barn. När det gäller kamratsamspel socialiserar och lär barn varandra. I situationen med kassapparaten kunde jag se vad det gäller kamratsamspel att de äldre barnen i aktiviteten inte ville bjuda in hen. Detta skedde endast då pedagogen var i närheten. Delat meningsskapande och intressefokus är en central del i barns samspelskulturer och kommunikation. Barns samspel, ömsedighet intresse, makt och konflikter är det som bygger barns interaktion. Barns position ger dem handlingsutrymme som skapas genom förhandlingar. Andra dimensioner som är viktiga i barns samspel är kreativitet, fantasi och lekfullhet menar de. Barnens fantasi och kreativitet kom till uttryck vid flera videosekvenser, bland annat befann sig hen i hallen och provade kläder. Detta skedde i samspel med ett annat barn. Aktiviteten avslutades med att båda barnen hämtades in till avdelningen av pedagogen. Här gick mina tankar till vad Bratterud,

Sandseter och Seland (2012) beskriver som ett ”finrum”. En grundläggande norm i barnkultur är ömsesidighet vilken är en förutsättning för sociala relationer. Kamratskap har en stor betydelse för de yngsta barnen. Känslan av intresse för varandras agerande som ligger till grund för barns samspel. Intresse varierar i intensitet, barnen växlar mellan koncentration och engagemang när de samspelar med andra barn. När det gäller kamratsamspel socialiserar och lär barn av varandra. Genom humor och att skapa gemensam mening och relatera till varandras livsvärld skapar de ett vi.

När jag analyserade mina videoobservationer ser jag att både pedagoger och barn ger uppmaningar till de barn som jag videofilmade. Uppmaningar från pedagog sker sammanlagt vid 21 tillfällen och uppmaningar från barn-hen sker vid 11 tillfällen under de fyra timmar film som jag har samlat in. Bratterud, Sandseter och Seland (2012) undersökningen visar att mycket kontakt med vuxna sker via uppmaningar. Alla uppmaningar behöver inte betyda något negativt. Sammanlagt kan jag räkna till att det skett 32 tillfällen med uppmaningar under de fyra timmar som jag har videofilmade. Detta innebär en uppmaning var 7 minut av all insamlad film. Uppmaningarna bestod ofta av – den ska vi inte ha. Jag tycker att ibland kan det behövas ge en uppmaning. Det kan vara om något barn gör något som riskerar dess hälsa eller så kan det ibland vara så att pedagogen förklarar och förklarar en viss situation ett otal gånger och når inte fram till barnet. Jag tänker då på situationerna med de s.k. rullpallarna som finns på många avdelningar. Dessa pallar ska inte barnen ha vad jag har kunnat se någonstans. Fast överallt som jag sett använder barnen dem till att köra omkring med, jag kan tänka att pedagoger upprepade gånger förklarar detta för barnen och då kan det nog lätt bli att man bara ger en uppmaning i farten när man går förbi ett barn som leker med dem. Att barnen ger uppmaningar till varandra kan bero på att det blivit ett mönster på avdelningen som kan komma sig av att de vuxna saknar tid och utrymme för att sitta ner och diskutera med barnen.

Sammanfattning

Interaktionen som sker mellan barn och pedagog och mellan barn-barn presenteras utifrån tillit, intresse och uppmaningar. Sammanlagt var barnen involverade i olika interaktionstillfällen 95 gånger. Dessa tillfällen är därefter uppdelade utefter hur de blivit

synliga för mig. Resultaten i min studie visar att: Atmosfärens betydelse för vilken typ av interaktion som sker mellan de olika aktörerna. Vidare tolkar jag det som att kulturen påverkar hur pedagogerna organiserar verksamheten på eftermiddagarna. Ytterligare en tolkning som jag gör är att kvalitet skapas via interaktion och här kan personaltätheten ha betydelse.

Diskussion

Diskussionen delas in under olika underrubriker för att ge en tydligare bild av interaktionen mellan de yngsta barnen i en förskolegrupp, dels interaktionen mellan barn och förskollärare, under en timma på eftermiddagen. Dessa rubriker är: Interaktion, atmosfär, Resultatet utifrån en kvalitativ del och en kvantitativ del, Hur kulturen påverkar organisationen, Vad gör barnen på eftermiddagen Kvalitet skapas via interaktion och Personaltätthetens betydelse.

Interaktion

Syftet med min studie är att dels undersöka interaktionen mellan de yngsta barnen i en förskolegrupp, dels interaktionen mellan barn och pedagoger, under en timma på eftermiddagen. Jag kan se att barnen får många olika erfarenheter i interaktion med pedagoger och andra barn. Vid några tillfällen tolkar jag det som att barnen får olika erfarenheter via att pedagogerna visar intresse för det som barnen initierar. Ibland får barnen erfarenheter via att pedagogerna iscensätter aktiviteter som barnen kan välja att delta i. Barnen gör även erfarenheter utifrån att de inte blir bekräftade i olika situationer. De gör även erfarenheter via att samspelet med andra barn inte fungerar. Det tolkar jag som att barnen skapar strategier via förhandlingar med andra barn. Mina analyser visar att pedagoger stöttat barn i samspel med andra barn och i något fall tedde denna stöttning sig att så länge pedagogen var närvarande så bjöds hen in i aktiviteten men när pedagogen gick iväg ändrades klimatet och barnet blev exkluderat. Jag tolkar det som att de flesta av mötena som barnen är involverade i sker mellan barn-pedagog. Det kan beskrivas som att detta till stor del kan bero på att när barnen inte helt erövrat det verbala språket söker de att samspela mer med pedagogerna. Tillititen till pedagogerna är större än tilliten till andra barn. Seland (2009) beskriver att när barnen är i tvåårsåldern leker de mer tillsammans och konflikterna blir fler och då är barnen i behov av mer hjälp och stöttning av de vuxna. Utifrån detta kan en slutsats bli att när barnen inte finner att de får stöttning av de vuxna väljer de att inte samspela så mycket med jämnåriga.

Atmosfär

Atmosfärernas betydelse för vilken typ av interaktion som blir synlig i barngruppen har blivit tydlig för mig. Det framkommer tydligt på flera av filmerna och jag kan koppla

samman den samspelande atmosfären med den interaktion som pågick längst. Tilliten visar sig även tydligt i dessa sekvenser. Att utgå från barnens intresse och iscensätta aktiviteter som håller kvar barnens intresse blir drag som framkommer tydligt.

Resultatet visar att den mesta av interaktionen sker mellan barn-vuxen och varar i ca 1 minut. Detta får mig att fundera kring varför det förhåller sig så. Kan det vara en kombination av faktorerna kompetens-organisation. Jag menar då utifrån att förskolan av tradition har organiserat sig efter att olika skift har olika uppdrag under dagen. Giddens (2009) beskriver att moderna institutioner skiljer sig från tidigare former av social ordning. Utifrån detta kan det enligt mig vara av intresse att se vad vi gör på förskolan som styrs utifrån invanda mönster och jag tänker då framför allt på att vi gör saker som är förknippade med vilket skift vi arbetar i under den aktuella dagen och inte utifrån vilka kompetenser vi har. Vidare beskriver han att drivkraften hos moderna institutioner är att skapa handlingsramar avskilda från externa kriterier. Det kan enligt mig då bli så att den mest kompetenta pedagogen, slänger skräp och diskar och någon med mindre kunskap kring barns utveckling och lärande är med barnen. Därmed riskerar man att hamna i situationer som skapar en kontrollerande atmosfär. Johansson (2011) beskriver en kontrollerande atmosfär, där de vuxna har en strävan efter kontroll, där barnen skall följa de vuxnas tillsägelser och förstå dem. Tillsägelser kan i många fall förstås som uppmaningar. Uppmaningarna som gavs under de tillfällena som jag videoobserverade varade några sekunder och det gavs inte någon tid till att stanna upp och samspeja med barnet, detta gäller både när det var pedagoger eller barn som gav uppmaningar.

Resultatet utifrån en kvalitativ del och en kvantitativ del

När jag började analysera min empiri var min första tanke att förhålla mig till en analys som enbart innehöll en kvantitativ del. Jag ville i den delen visa antal gånger interaktion visade sig mellan barn-pedagog eller mellan barn-barn. Jag ville visa hur denna interaktion tog sig uttryck så som jag tolkade den. Jag studerade mina filmer vid flera tillfällen och klockade de olika sekvenserna. Jag valde att klocka en sekvens från varje film för att tydliggöra min kvantitativa del i en kvalitativ. Att klocka sekvenser gör att jag som forskare utifrån min förståelse väljer den tidpunkt då jag anser att ett samspel visar sig mellan de olika parterna. Jag satte in dem i ett schema och kopplade dem både till hur

lång tid varje sekvens pågick, personaltäthet och hur interaktionen visade sig. Detta för att se om jag kunde göra några kopplingar mellan dessa utgångspunkter. När jag analyserar empirin framkommer att begreppen tillit och intresse kan ses på olika sätt. Jag avser då att intresse kan visa sig utifrån att det väcks ett intresse från pedagogerna eller att barnen visar ett intresse för något och att pedagogerna utmanar och är lyhörda för det som barnet visar intresse för. Intresse kunde också visa sig genom att hen höll kvar vid ett intresse. Tilliten kunde också visa sig på olika sätt. Både hur intresse och tillit visade sig blev intressant för mig att belysa utifrån att barnets erfarenheter blev av olika karaktär. Utifrån detta valde jag att lyfta ut olika sekvenser och göra en kvalitativ del. Sekvenserna valdes inte för att göra någon generalisering av varje observation. Utan för att visa hur de olika begreppen kan framkomma och för att belysa vilka erfarenheter barnen gör i de olika sekvenserna, och för att försöka fånga komplexiteten och interaktionen i de olika situationerna.

Intresse är ett begrepp som framkommit när jag analyserat min empiri. Att skapa ett intresse eller ta fasta på något som barnen visar intresse för bygger på barns intentioner och göra dem delaktiga i situationen. Intresse framkommer på olika sätt i min uppsats. I mina redovisade sekvenser beskriver jag en situation som utgår från hens intresse. Pedagogen var här lyhörd och intog ett barnperspektiv. Hen utmanades i situationen och det gavs tid och utrymme för hen och det rådde en samspelande atmosfär genom aktiviteten. Andra barn bjöds in i aktiviteten. Jag kan även se i en av mina videobservationer att pedagogerna försökte att skapa ett intresse, men här verkar inte pedagogerna ha verktyg för att hålla kvar intresset. Aktiviteten blev till att kännas av mig som ett görande utan ett fokus där alla barn skulle vara sysselsatta. Intresse framkom även i en av sekvenserna via att hen höll kvar sitt intresse för att få tillgång till en leksak. Jag kan utifrån dessa olika sekvenser se att intresse kan visa sig på olika sätt och därmed ge olika erfarenheter för barnen. Dessa erfarenheter kommer att påverka hur de agerar i liknande situationer i framtiden. Erfarenheter som kan komma att påverka deras identitetsutveckling. Att kunna se och hålla kvar vid det barnen visar ett intresse för kräver att interaktionen mellan hen-pedagoger eller hen-barn sker utifrån en samspelande

atmosfär. Jag kan se att sekvenserna utgår utifrån en pågående interaktion, men hur erfarenheterna blir är beroende av hur pedagogerna agerar i de olika situationerna.

Tillit är ett annat av mina begrepp i min uppsats. Tilliten blir vad jag uppfattar grundläggande för hur barnens erfarenheter blir. Utifrån tilliten kan barnen visa intresse för aktiviteter och våga bli en part i de olika aktiviteterna. Tilliten kan också påverka hur kamratrelationer utvecklas. Tilliten kan visa sig som trygghetssökande. Tillit visade sig i sekvensen där det var en konflikt mellan några barn. I denna sekvens blev hen bekräftad i sitt försök att samspela med andra barn. Pedagogerna intog bägge barnens perspektiv. Hen gjorde erfarenheter i sekvensen som kan verka stödjande vad det gäller kamratrelationer. Atmosfären som rådde var samspelande. Sekvensen bygger även på att interaktionen mellan barn-pedagog fungerade och att det fanns tid och utrymme till interaktion. Tilliten kan även diskuteras vad det gäller sekvensen med kassaparatens. Jag vill då spegla den utifrån tilliten till den egna förmågan, detta utifrån att hen håller kvar sitt intresse. Jag vill tolka situationen som att hen skaffar sig strategier för hur hen skall få tillträde till olika arenor i framtiden, vilket då blir hens erfarenhet. Även dessa sekvenser sker via interaktion men barnens erfarenheter blir antingen positiva eller negativa erfarenheter för barnen beroende på om pedagogerna agerat stödjande eller inte, och om det funnits tid för att följa upp utvecklingen av situationerna från pedagogerna.

Hur kulturen påverkar organisationen

Jag vänder mitt fokus mot hur pedagogerna organiserar verksamheten på eftermiddagarna och vad pedagogernas kompetens innebär i sammanhanget. Jag har sett aktiviteter iscensatta av pedagoger där alla barn blir intresserade av aktiviteten utan känslan av att barnen behandlas som en massa fanns. (massa utifrån Bratterud, Sandsetter och Seland 2012) Där barnen blev erbjudna ett material och kunde delta i aktiviteten utifrån intresse. Min tolkning av detta blir att personalen organiserar en aktivitet där alla barn hade möjlighet att delta och få tillgång till material. Här hade pedagogerna fokus på hur aktiviteten och eftermiddagen var organiserad. Pedagogernas kompetens spelar här en viktig roll. Pedagogerna erbjöd material till barnen och de fick möjlighet att delta om de ville. Aktiviteten präglades av en samspelande atmosfär som ingav trygghet hos barnen. Jag har även sett aktiviteter som de vuxna iscensätter och inte lyckas att få barnen

intresserade, eller att barnen uppmanas till att göra annat och material byttes hela tiden. Här blev min uppfattning att det rådde en kontrollerande atmosfär och fokus blev att alla barn skulle göra något, vilket de även gjorde, men barnens erfarenheter här blev väldigt skilda från de erfarenheter som barnen fick i ovarsående situation. Detta trots att de yttre förutsättningarna var likartade. Bägge grupperna i ovanstående var i stort sett lika stora, 6 respektive 7 barn.

Vad gör barnen på eftermiddagen?

Syftet med min studie är att dels undersöka interaktionen mellan de yngsta barnen i en förskolegrupp, dels interaktionen mellan barn och pedagoger, under en timma på eftermiddagen. Utifrån mina forskningsfrågor som var: Vilka erfarenheter gör barn vad det gäller deras identitetsutveckling under en timma på eftermiddagen? Hur framträder interaktionen som de yngsta barnen är involverade i under eftermiddagarna? Jag vill återkoppla till Johansson (2011) som beskriver att det är inte alltid barnens erfarenheter blir synliga för vuxna. Jag anser att jag har fått kunskap kring vad barnen sysselsätter sig med via att jag kan se att barnen i vissa fall befinner sig i interaktion med andra barn eller pedagoger. Dessa situationer utgår i vissa fall utifrån barnens intresse och i vissa fall iscensätter pedagogerna aktiviteter som barnen visar intresse för. Jag kan se att barnen till ca 66 % av en timma inte befinner sig i några samspelade aktiviteter. Möten som barnen gör under en timma blir i de flesta fall kopplade till pedagogerna. I mötet med andra barn där inga pedagoger finns närvarande blir ofta utav iakttagande karaktär från det aktuella barnet. Hur dessa möten blir är beroende av hur tilliten i situationerna upplevts av barnen. Tillitens betydelse för hur barnen agerar i de olika sammanhangen framkommer också vid min analys av mitt material.

Vad gjorde då barnen när de inte samspelade med något annat barn eller någon pedagog? När jag då går tillbaka till min sammanställning vad det gäller kring hur olika lång tid varje möte pågick. Jag kommer då fram till att barnen har befunnit sig i någon form av interaktion med pedagog eller annat barn ca 90 min av de fyra timmars film jag filmat. Om jag då försöker att se det utifrån all film som jag har så skulle detta innebära att varje barn i snitt befinner sig ca 22 min under en timma i någon form av interaktion. Vilket betyder att under ca 40 min sker ingen interaktion. Givetvis är inte dessa 40 min

sammanhängande. När barnen inte befann sig i samspel med någon gick de mest omkring, de studerade vad andra gjorde eller så var de själva med något som de fann intressant. Jag kommer då fram till att barnen givetvis inte kan befinna sig i samspel med någon under en hel timma, detta utifrån både det aktuella barnet och de övriga barnen på avdelningen. 22 min i sammanhanget kan vara en rimlig siffra om det är en interaktion som stödjer barnet i dess utveckling. Kvantiteten tid verkar inte orimlig men det finns utvecklingsområden vad det gäller kvalitén på den tiden och här kommer jag till den kompetens som pedagogerna har och hur eftermiddagen är strukturerad.

Kvalitet skapas via interaktion

Kvalitet i min uppsats blir att belysa det utifrån att pedagogernas sätt att möta och samspela med barnen genererar kvalitet. Kvalitet förstås från mig även utifrån tillit i situationerna. En viktig faktor när det gäller kvalitet är hur de pedagogiska atmosfärerna är på avdelningen. I uppdraget för förskolan skrivs kring en förväntad kvalitetshöjning. Denna kan lättare nås om det är kvalitet i den interaktion som sker i mötet mellan barn och pedagog. Kvalitet i arbetet med de yngsta barnen kommer att synas via att pedagogerna är närvarande och lyhörda inför barnens intentioner. Kan då kvalitet blir synligt, och hur mäts kvalitet i verksamheten för de yngsta barnen? Kvalitet får inte förväxlas med omvårdnad. Att synliggöra kvalitet får inte bli att synliggöra enbart ett lärande. God kvalitet i arbetet med de yngre barnen kommer att ha konsekvenser för barns utveckling och lärande under hela deras tid på förskolan. Har jag då kunnat se om det rått god kvalitet när jag granskar mina observationer? I de flesta fall skulle jag vilja påstå att det varit det. I vissa fall har den bristande erfarenheten kring interaktionens betydelse genererat i sämre kvalitet. Jag har under mina observationer sett att pedagogerna försöker att skapa en god kvalitet på sin verksamhet, men ibland har verktygen och organisationen betytt att kvalitén blivit sämre.

Personaltätthetens betydelse

Jag har videoobserverat grupper som haft mellan 6-14 barn, under den tid jag varit där. Sett ur perspektivet att det varit 4,6 barn/pedagog på en förskola, 3,7 barn/pedagog på en annan, 3,5 barn/pedagog på den tredje och 3 barn/pedagog på den fjärde. Detta får mig att fundera kring: Vad är egentligen en stor barngrupp? Detta har inte blivit tydligt för mig

under skrivandet av min uppsats. Är det förskolans kultur som är ett hinder när det gäller att ha planerade aktiviteter på eftermiddagen och hur eftermiddagarna organiseras? Kan det vara så att 6 barn och två pedagoger är alldeles lagom gruppstorlek för de yngsta barnen på eftermiddagen? Jag vill koppla detta till Ellneby som menar att barnen påverkas av att aldrig få ha en vuxen för sig själv. Hon beskriver att för varje ny vuxen eller nytt barn ökar antalet relationer, och hänvisar till forskning som säger att barn mår bättre i mindre grupper. Gruppstorlekarna i min undersökning har varit mellan 16-19 barn i de åldershomogena grupperna. Detta innebär att ingen av grupperna föll inom ramen för vad som är riktlinjerna ca 10 barn per grupp. I den åldersblandade gruppen var det 6 barn/pedagog. Även denna siffra är högre än genomsnittet. Barngruppens storlek och personaltätheten samt pedagogernas förmåga att möta barnen avgör vilka barns erfarenheter blir via interaktion. Det förekommer många kortvariga sekvenser av interaktion som inte alltid skapar tillit hos barnen, eller bygger på barnens intresse.

Slutsats

Min utgångspunkt inför skrivandet av min masteruppsats var att försöka få en uppfattning kring hur eftermiddagarna tedde sig för de yngsta barnen på förskolan då personaltätheten blev lägre men barngruppens storlek var nästan oförändrad. Jag har fått en inblick i hur eftermiddagarna ter sig för de yngsta barnen i förskolan. Dessa eftermiddagar har visat att barnen ingår ca 22 minuter varje timma i någon form av interaktion. Denna interaktion utgår ibland från barnens intresse och ibland försöker pedagogerna skapa ett intresse. Barnen har även visat intresse för att samspela med andra utifrån intresse men har inte haft strategier för hur de skall gå tillväga. Tilliten har visat sig utifrån både att barnen känner tillit och att det inte verkar finnas tillit. Barnen gör både positiva och negativa erfarenheter vad det gäller deras identitetskapande. Vad jag kommit fram till i min forskning är att när interaktion pågår under en längre tid är det oftast flera barn och en pedagog som samspelar. Utifrån att jag i min studie ser att det är vid ett fåtal gånger som interaktionen pågår under en längre tid vill jag koppla till att barngruppens storlek och pedagogernas kompetens blir nyckelfaktorer för att möjliggöra ett positivt samspel mellan barn-barn och barn-barn-pedagog. Vidare visar min studie att när det förekommer interaktion mellan barn-barn varar den väldigt kort tid, och här blir de vuxnas närvaro och lyhördhet i situationen av största vikt. Jag tolkar det även som att pedagogerna utgår

mycket utifrån barnens intresse när de samspelar med barnen. Vidare kan jag se i mina videoobservationer att det förekommer mycket uppmaningar till barnen, dessa uppmaningar ges i förbifarten. Konsekvenser för barn kan bli att de kan komma att befinna sig i en kontext under hela sin förskoletid när de inte utmanas i sitt lärande. Vidare kan en konsekvens för de barn som inte söker kontakt med pedagogerna eller visar intresse för något specifikt inte blir uppmärksammade. Konsekvenser för pedagogerna kan bli att de hamnar i en kultur där de inte kan urskilja vikten av att interagera med barnen. För organisationen av verksamheten kan det bli att eftermiddagarna inte planeras eller struktureras utan pedagogerna hamnar i en tanke kring att eftermiddagarna bara går.

Fortsatt forskning

Utifrån vad jag kan se i mitt resultat hade det varit intressant att gå vidare med att se hur förskolans kultur påverkar hur dagarna organiseras. Vilka faktorer som spelar in när verksamheten på eftermiddagarna organiseras? Intressant hade även varit att studera pedagogernas kunskap kring interaktionens betydelse i vad det gäller kvalitet i förskolan och interaktionens betydelse när det gäller identitetsutvecklingen hos barnen.

Litteratur

- Alvesson, M. och Sköldböck, K. (2010). *Tolkning och reflektion vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Alvestad, T. (2010). *Barnehagens relasjonelle verden-små barn som kompetente aktörer i produktive forhandlinger*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Asplund Carlsson, M. Pramling Samuelsson, I. och Kärrby, G. (2001). *Stuktuella faktorer och pedagogisk kvalitet i barnomsorg och skola – kunskaps översikt* Stockholm: Liber.
- Bae, B. (2009). Children's right to participate –challenges in everyday interactions. *European Early Childhood Education Research Journal*
<http://www.tandfonline.com/loi/recr20>
- Bratterud, Å., Sandseter, Ellen. B. H., och Seland, M. (2012). *Barns trivsel og medvirking i barnehagen. Barn, forældre og ansattes perspektiver*. 21/2012. Skriftserien fra Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge. NTU Samfunnsforskning AS: Barnevernets utviklingssenter.
http://www.udir.no/Upload/barnehage/Forskning_og_statistikk/Rapporter/Barns%20trivsel%20og%20medvirking%20i%20barnehagen.pdf?epslanguage=no
Hämtad 11 mars 2013.
- Björnstad, E. och Pramling Samuelsson, I. (Red) (2012). *Hvar betyr livet i barnehagen for barn under tre år?* Rapport från högskolan i Oslo og Akershus.
- Bourdieu, P. och Wacquant, L.J.D. (1992). *invitation to reflexive sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Broberg, M., Hagström, B. och Broberg, A. (2012). *Anknytning i förskolan, vikten av trygghet för lek och lärande*. Stockholm: Natur och kultur.
- Coram, T. (Red). (2002). *Research on ratios, group size and staff qualifications and training in early years and childcare settings*. Queen's Printer: Department for Education and Skills.
- Doveborg, E., Pramling, N. och Pramling Samuelsson, I. (2013). *Att undervisa i förskolan*. Stockholm: Liber.
- Ehn, B. (1983). *Ska vi leka tiger? Daghemslivet ur kulturell synvinkel*. Lund: Liber.
- Ellneby, Y. (2008). *Stressade barn och vad gör vi åt det*. Stockholm: Natur och kultur.

- Emilson, A. (2008). *Det önskvärda barnet. Fostran uttryckt i vardagliga kommunikationshandlingar mellan lärare och barn i förskolan.* (Göteborg Studie in Educational Science, nr 269) Sweden, Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Emilson, A. och Folkesson, A.-M. (2006). Children's participation and Teacher control. *Early Child Development and Care*, 176(3&4), 219-238.
- Emilson, A. (2007). Young Children's Influence in Preschool. *International Journal of Early Childhood*, 39(1), 11-38.
- Foucault, M. (2008). *Diskursernas kamp.* Stockholm/Stehag: Brutus Östlings bokförlag Symposion.
- Giddens, A. (2009). *Självet och samhället i den senmoderna epoken.* Göteborg: Diadalos.
- Goffman, E. (2011). *Jaget och maskerna.* Stockholm: Norstedts akademiska.
- Hwang, P. och Nilsson, B. (2011). *Utvecklingspsykologi.* Stockholm: Natur och Kultur.
- Hughes, J. och Månsson, S.A. (1988). *Kvalitativ sociologi.* Lund: Studentlitteratur.
- http://www.barnverket.nu/?page_id=236 Hämtad 16 september 2013
- http://www.colorado.edu/communication/metadiscourses/Papers/App_Papers/Nelson.htm
Källa: Lindsey D. Herbert Blumer är symbolisk interaktionism *Nelson University of Colorado i Boulder Våren 1998.*
- <http://data.riksdagen.se/fil/4E7299E6-22A7-4A94-9625-0D628A1F4B95>
Hämtad den 30 juli 2013
- <http://paranormal.se/topic/interaktionism.html> Hämtad 22 juli 2013
Källförteckning: Moderna samhällsteorier av Per Månson (1998)
Om hälsningsceremonier, mikromakt och asocial pratsamhet av Johan Asplund (1987) Stigma av Erving Goffman (originalutgåva 1972) Jaget och maskerna av Erving Goffman (1974)
- http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.78425!/Menu/article/attachment/Statsbidraget%2520till%2520personalf%25F6rst%25E4rkningar%2520i%2520f%25F6rskolan.pdf
Hämtad 22 juli 2013
- http://www.skolverket.se/om-skolverket/visa-enskildpublikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwtpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2692 Hämtad 22 juli 2013
- <http://unicef.se/barnkonventionen> Hämtad 30 juli 2013

- Klerfelt, A. (2007). *Barns multimediala berättande. En länk mellan mediakultur och pedagogisk praktik*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Kullti, A. (2012). *Flerspråkiga barn i förskolan: Villkor för deltagande och lärande*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Johansson, E. (2011). *Möte för lärande- pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. Stockholm: Fritzes
- Lindgren, A. och Sparrman, A. (2003). Om att bli dokumenterad: Etiska aspekter på förskolans arbete med dokumentation. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 8(1–2), 58–69.
- Markström, A-M. (2007). *Att förstå förskolan – vardagslivets institutionella ansikten*. Lund: Studentlitteratur.
- McNeil, D. (1992). *Hand and mind. What gestures reveal about thought*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Mead, G. H. (1995). *Medvetandet jaget och samhället*. Lund: Argos förlag.
- Michélsen, E. (2004). *Samspel på småbarnsavdelningar*. Stockholm: Liber-
- Persson, A. (2012). *Ritualisering och sårbarhet*. Malmö: Liber.
- Seland, M. (2009). *Det moderne barn og den fleksible barnehagen. En etnografisk studie av barnehagens hverdagsliv i lys av nyere diskurser og kommunal verkelighet*. Avhandling for graden philosophiae doctor. Trondheim, Norges teknisknaturvitenskapelige universitet. Norsk senter for barneforskning (NOSEB).
- Sheridan, S. Pramling Samuelsson, I. och Johansson, E. (2011). *Förskolan arena för barns lärande*. Stockholm: Liber
- Sheridan, S. och Pramling Samuelsson, I. (2011). *Barns lärande: Fokus i kvalitetsarbete*. Stockholm: Liber.
- Skolverket. (2008). *Utvärdering av statsbidrag till personalförstärkning i förskolan*. Rapport 313.
- Skolverket. (2003). *Gruppstorlekar och personaltäthet i förskola, förskoleklass och fritidshem*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2010). *Läroplan för förskolan*. Stockholm Fritzes.

- Sparman, A. (2003). Aktörsblick, observatörsblick och kameraöga. Videoinspelning som forskningsmetod. I A. Sparman, U. Torell Åhrén & E. Snickare (red.) *Visuella spår. Bilder i samhälls- och kulturanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Sroufe, L.A., Coffino, B. och Carlsson, E. (2010). Conceptualizing the role of early experience: lessons from the Minnesota longitudinal study. *Developmental Review*, 30(1), 36-51.
- Stukát, S (2005). *Att skriva examensarbete inom utvecklingsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Thompson, R.A. (2008). Early attachment and later development: Familiar questions, new answers. I: J. Cassidy & P.R Shaver (red.), *Handbook of attachment theory, research clinical applications (2:a utg.)* (s.348-365). New York: Guilford Press.
- Trost, J. och Levin, I. (2010). *Att förstå vardagen. Med ett symboliskt interaktionistiskt Perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Veteskapsrådet (2011). *God forskningsed*. Rapport nummer 1:2005 Bromma: CM gruppen.